

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 48 (239) Simbătă 26 NOIEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

Sculptură de G.H. ILIESCU-CĂLINEȘTI

DRAGOȘ VRÂNCEANU

*nimeni
nu numără porumbeii*

Nimeni nu numără porumbeii,
cînd globul e așa de rotund.
Pămîntul atîrnă de crengi,
care-l ascund.
Turnul San Marc e măsurat cu compasul.
Dar porumbeilor
cine le cunoaște pasul?
Nimeni nu numără porumbeii.
Cresc și împinzesc văzduhul
mari ca fungeii.
Nimeni, nimeni nu numără porumbeii,
se tînguie profetul în pustie.
Strigătul lui străbate științele
și se aude dintr-o mie.

mierla

Mierla neagră locuiește
undeva pe lângă casă.
Fluieră la cîini ciobănește.

Norii se lasă
mingiații pe frunte
ca la munte.

Pădurea risipește cicoare
pe sute de coridoare.
E mierla și mai bălîrînă
cu ficcare săplămină.

Ridică-te pe un dîmb
casa întreagă
se ține pe piciorul ei strîmb.

Oamenii de la săpă
o ajută să ridice ciocul
cînd bea apă.

Stau cîinii cu botul în vînt,
adulmecînd-o
cum coboară-n pămînt.

la izvoarele rîului ordessos (II)

Oprim o clipă la cotul soarelui
unde se despart țările
ca pasările.

Sintem la izvoarele
rîului Ordessos.

Merge o țară-n sus
și alta-n jos.

S-au tot dus peste munți, peste cîmpii,
peste mării fără împărății.

Din cuihuri de ramuri,
cîntecul lor
coboară peste alte neamuri.

Rîul Ordessos gilgîie înainte,
stropindu-l
cu apa lui fierbinte.

distinguo

e. lovinescu

Cine își privește contemporanii din
tînor o mai ferit de erori în privința
staturii lor. Intr-o astfel de perspecti-
vă, unii se topeșc pe încetul ca niște
oameni de zăpădă în soarele de a
doua zi, iar alții cresc văzînd cu ochii.
Dintre aceștia face parte E. Lovi-
nescu.

Un destin inclement, oneste vor-
bind, l-a păcut în viață ca și peste
doizeci de ani după moarte. Cît timp
mării lui ochi limpezi puteau vedea,
el nu s-a turburat niciodată inestetic
de ascensiuni sociale pe care, dacă
societatea timpului i le interzicea în
tuna parte, temperamentul propriu
nu i le înlesnea, deasemenea. Așa că
a rămas să dăscălească fără plăcere
intr-un liceu pînă la vîrsta voită de
el să fie a pensionării și a primit cu
liniște reală, dar și compensatoare,
refuzul Academiei de a-i oferi un
scann, pe care de altfel acceptase să
se așeze numai la injoncțiuni priete-
nești.

O mizantropie dominată, abia per-
ceptibilă fizionomistic în colțurile că-
zute ale gurii și apărînd mai convin-
gător doar în prelucrări de portre-
te contemporane, avea să răspundă din
opera nedreptului destin.

Nici după moarte, pînă în prezent,
împrejurările nu i-au fost mai favo-
rabile. Dogmatismul sau fanatismul,
cum se cheamă după timp aceeași în-
gustare a facultății critice, pe care el
o combătuse în viață exemplar, asu-
mîndu-și astfel toate neîmplinirile,
continuu din direcții neașteptate nu
numai să-l lovească, dar chiar să-l
steargă din conștiința tîneretului priu
ignorare. Vina lui de această dată era,
în chipul cel mai curios, necesitatea
polemică de moment, care a putut da
ideilor lui o înfățișare absolută.

S-a crezut eronat, de exemplu, că
„autonomia esteticului”, pe care el o
formulase ca armă de luptă împotri-
va atît a dezolantului val de ode po-
litice, cît și a exceselor etniciste ri-
dicăte la rang de criterii ale judecării
literare, reprezenta un misticism este-
tic, mizantropia și pericolul, însub-
stanțial, fiindcă propunea scriitorilor
o fantasmă străvezie, idealitate-meta-
fizică, abstrasă cu totul condiționări-
lor istorice, ceea ce Lovinescu nu gin-
dise nici o clipă, de îndată ce el ex-
primase ca nimeni altul specificitatea
culturii române; și pericolul, fiindcă
noua mască a dogmatismului sau fan-
atismului recrudescenț în forme so-
ciologice putea fi smulsa de alte
mîni, care deprinseseră de la marea
critic să descopere, cu orice riscuri,
adevărul, frumosul și în definitiv ra-
ționalitatea în sens larg a creației
spirituale.

Azi asistăm la un început de înfele-
gere dialectică și e mai cu seamă destul
cît am dobîndit de la Ileana Vrânceanu o
carte intragă, căreia îi va urma alta,
carte judicioasă analitică, scrisă limpe-
de și animată de o anume flacără,
care luminează, fără să incendieze.

Deși întîrziat, un drum larg se des-
chide operei lui. Omul în viață, avînd
numai o copleșită molătică și totuși
statură, avînd ochi nemiscători, ochi
vacași cu priviri nule, care contri-
buiau decisiv la aerul absent de sta-
tue dominante peste agitația ena-
clului propriu, nu strălucia în con-
versație. Personalitatea i se declara,
ca atîtor mari scriitori și artiști, în
lucru și în singurătate, aplecat pe
hîrtia de scris cu conștiința că se uită
intr-o oglindă cu memoria figurii lui
spirituale.

Si avea dreptate. Omul a devenit
prin moarte material memorialistic,
în timp ce opera și acțiunea lui, în
epocă și oricînd, nu dezvoltat și dez-
voltă tîncî înțiruri necesare asupra
atmosferii culturale. Cu opera, în
care a înfeles să-și depoziteze întreaga
personalitate, E. Lovinescu a creat
la noi etica profesiunii de critic lite-
rar. Stîm bine și alții care, călcîndu-și
pe interese de viață, nu și-au călcat
pe cuget. Pe Lovinescu, neajutat de
poziții sociale, împotriva cărora și
acțiunea directă de la un timp, nimic
nu-l ocroteste în afară de marea lui
convîngere despre necesitatea eticii
profesionale.

În privința valorii strict literare,
opera lui, văzută dintr-un vîitor jus-
tifiar, conține rezultate unei forțe
portretistice redutabile. Deși cu ochi
aparent orbi în nemiscători lor, Lovi-
nescu își vedea contemporanii golți
de eventuale complexități și atîrnînd
de cite o dominantă caracterologică,
îngroșată uneori caricatural. Fie duri-

BORIS CAZACU

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. 7-8)

săptămîna

ovid densusianu

— in memoriam —

As vrea să evoc, pentru tinerii cititori ai „Luceafărului” figura unui mare învățat și distins profesor al Universității din București — Ovid Densusianu — filolog, critic literar, poet, personalitate dominantă în viața științifică și culturală a primelor decenii ale secolului nostru.

Ovid Densusianu descinde dintr-o familie de ardeleni cu bogate tradiții culturale: fiu al lui Aron Densusianu, profesor la Universitatea din Iași, și nepot al lui Nicolae Densusianu, istoric al revoluției lui Horia, el aparține aceluia neam de dirji cărturari transilvăneni care, însufleții de un luminat patriotism, au mers pe cărările aride ale științei, înecînd în descifreze originile limbii și ale poporului român.

După ce își ia licența în litere la Universitatea din Iași și funcționează un an ca profesor în învățămîntul secundar, Ovid Densusianu pleacă pe un drum specializare în străinătate; face studii strălucite cu romanisti de seamă ca Adolf Tobler și Gaston Paris și, întors în țară, desfășoară, de-a-ncet și nestinghit decenii, o prodigioasă activitate didactică și științifică, fiind un adevărat deschizător de drumuri și creator de școală.

Opera lui Ovid Densusianu și în primul rînd *Historie de la langue roumaine* — lucrare fundamentală, de adîncă erudiție, rezultat al unor vaste lecturi și cercetări minuțioase — ocupă un loc de seamă în pantheonul științei și al culturii românești.

Între-o prefată semnificativă, tînrul savant își definea crezul științific cu acea trăsătură de intransigență intelectuală care l-a călăuzit în întreaga sa activitate: „Am socotit că trebuie să rupem cu prejudecățile care au influențat pînă acum studiile consacrate limbii române. Singura noastră preocupare fiind căutarea adevărului, ne-am impus ca o datorie să păstrăm o obiectivitate absolută în investigațiile noastre și să înălțăm orice considerație străină științei”.
Moștenitor al tradiției umaniste, Ovid Densusianu a fost dintre acei învățați care șterg frontierele dintre discipline. Filolog, Densusianu n-a separat analiza atentă a limbii de studiul literaturii, considerînd că „a privi fenomenele lingvistice independent de cele literare este a avea o concepție marginală față de ele”; în interpretarea faptelor de istorie a limbii este necesar să ținem seamă de datele istoriei literare, pentru că „între felul de a se exprima dintr-o epocă, între materialul lingvistic și producția literară proprie ei există totdeauna un raport determinat”. (Istoria literară în învățămîntul universitar, București, (1911) p. 10).

Dacă lucrările științifice l-au consacrat pe Densusianu aducîndu-l, în țară și în străinătate, un renume bine meritat, imaginea omului mai dăinuie în memoria elevilor și a colaboratorilor săi.
Cursul lui Densusianu, unu dintre cei care l-au studiat nu va putea să-l uite. Prestigiul profesorului se datoră profundei cunoașteri, în deosebi în domeniul romanic, a fenomenelor lingvistice și literare, rigurii raționamentului științific și absolutei sale onestități intelectuale.

Severa disciplină intelectuală pe care și-o impuse și îndelungata servitute a muncii de erudiție, îl lăsară intactă o acută sensibilitate. Chipul său purta parca, în ultimii ani în viață, amprenta unei tragice existențe singuratice.

Pufine mijloace oratorice la acest maestru al demonstrației științifice. Exponerea elegantă, dar sobră, cu voce scăzută, pe care nu o puteau percepe în plenitudinea ei decît cei așezați în primele bănci ale amfiteatrului, impunea prin informația sigură, prin recititudinea judecării și prin stringența metodei de confruntare a faptelor și a teoriilor.

La această se adăuga o conștiință, dusă pînă la exces, a datoriei față de catedră, pe care a onorat-o cu o excepțională corectitudine și punctualitate, pînă în ultimele clipe ale vieții sale.

Sînt cunoscute împrejurările în care s-a stins Densusianu. Internat, la vederea unei intervenții chirurgicale, a părăsit sanatoriul, contra

indicației medicilor, înainte de a fi deplin restabilit, pentru a fi prezent la examenul de sfîrșit de an, pe care îl avea programat cu studenții.

Mai puțin cunoscut este însă alt amănunt — de asemenea semnificativ pentru concepția lui Densusianu despre îndatoririle de profesor —, și care ține de viața, în țara noastră, a lingvistului danez Viggo Brøndal. Invitat să asiste la conferința colegului și prietenului Brøndal — programată la aceeași oră cu propriul său curs — Densusianu se scuză că nu poate participa, mărturisind că, în întreaga sa carieră didactică, nu absentează nici o singură oră.

În concepția lui Densusianu, Universitatea era un rol însemnat în formarea și îndrumarea tinerii generații doritoare să i se deschidă calea spre înțelegerea vieții; „...un curs universitar — sublinia Densusianu — nu trebuie să se închidă într-o pedanță și disprețuitoare izolare de lumea în care trăim, de viața intelectuală ce se desfășoară împrejurul nostru” (Viața nouă, X (1915), II, p. 350).

Viața universitară necesită însă un anumit climat intelectual și moral. Din acest punct de vedere, severitatea lui Densusianu era fără apel: „Universitatea — arăta el — nu este azil de infirmii intelectuali și nu poate avea scări pentru picioarele de orbi” (Viața nouă, VI (1910), 4, p. 64).

Ovid Densusianu avea conștiința gravelor răspunderi a omului de știință față de societatea în mijlocul căreia trăiește: „Oricît ai da din zilele tale științei și literaturii, lumea în care trăiești ca om te cheamă și te zmulgi din liniștea castelelor de marmură pe care îți le-ai clădit și să te uiți la ce se petrece mai jos, în jurul tău...” (Viața nouă, VII (1911), 10, p.181—182).

Concluzente, din acest punct de vedere, sînt și gândurile pe care le consemnează cu prilejul marii răcoale din 1907: „Cine ar fi stat mai mult printre țărani din unele părți și le-ar fi ascultat păsurile nu se putea să nu vadă că într-o zi se ajunge aici” (Viața nouă, III (1907), 4, p. 73).

Convins de valoarea aplicativă a adevărului științific — „Știința, sublinia el, rezultă din necesități practice” (Viața nouă, IV (1908) 20, p. 393) — Densusianu a fost preocupat și de progresul social și economic al țării noastre, pe care îl vedea realizat „prin noi însuși”, între altele, prin organizarea unui învățămînt capabil să formeze numeroși tehnicieni și meseriași români (Viața nouă, XVI (1920), 9—10, p. 192).

Însuflețit de o voință tenace, Ovid Densusianu și-a impus, în tot cursul vieții sale, o riguroasă disciplină de muncă, pe care s-a străduit s-o transmită cu pasune elevilor săi.

Amintirii lui, așa cum o păstrează din timpul studenției, îi dedic, în acest moment, un gînd fidel.

Noiembrie, 1966.

SPORT

de toamnă...

Deasupra porții fostului palat Șuța, acolo unde răsar nemica în fiecare dimineață un soare nimon de metal aurit, fognesc ultimele frunze ale acestei toamne tirzii bucreștene. La cîte o rafală resturile fastuoase veri pomene în zbor în spațiul bulevardului. În pridvorul bisericii Coltea soarele mai pune pe cîte surii pe vechii muri. Mă gîndeam s-o pomene pe jos într-o călătorie scurtă spre trecut, fascinat de paginile îngălbenite ce mi-au căzut sub ochi așezînd cînd apărea luna gri de-afară, cu sunete de viole în copaci, mă aplec...

În curtea hanului lui Manuc spre care mă întorc caut vechia boiangerie unde se vopseau brițele de mătase, urlamau de țară, sau lina albă cu usuc, evocate de Potra. Pe aici trebuie să fi zăcut outoatote cu boia de cărămădă, undeva în foste adăpostite cu chermesuri, cîrpuțurile, țesurile și palamuturile. Pe unde o fi trăit Tudor Naum, pietrarul, care făcea scări de față și se ocupa cu îndălțarea pavelației? Unde vor fi fost limonierile de lingă Hanul Roșu, dar morile englezești de cafea care soteau zece ocale de cafea pisată pe ceas? Pe aici se vindeau plame la...

EUGEN BARBU

agenda cenaclului „nicolae labiș” (114)

În ședința din seara zilei de luni 21. XI. 1966 au citit poezii Constantin Călin și Hecio Romănesc. În general, versurile citite au fost apreciate de către cei ce au participat la discuții drept „promițătoare”, recunoscîndu-se talentul celor doi tineri poeți, încă dezbunduți și mijloacele de exprimare proprie, încă neîndemnatice în dozarea cuvintelor și în construirea metaforelor, mai apellnd la locuri comune și la grațiozități formale, dar încontestabil dotat cu posibilități de a transfigura artistic și de a transmite poetic idei și sentimente.

Exigențele vorbitorilor au fost foarte ridicate, aprecierile formulate au avut un caracter foarte dur, în ciuda faptului că, de pildă, din cele șapte poezii citite de Constantin Călin cel mai comentat și mai apreciat a fost „Căminul”, dar, mai ales, un exemplu de atitudine artistică și intelectuală.

Filmul realizat de Adrian Petringeanu slujește în înțelesul major al cuvîntului. Nu e lipsit de interes să vedem, măcar, în trecere, cum se prezintă florilegiul din valorile muzeele ale Bucureștiului, autorul nu s-a mulțumit să improvizeze o banală și nerăzîndă plimbare, o la o sală la altă, ci a încercat să răspundă unor întrebări: Prin ce sint de fapt prețioase obiectele existente în muzee? Pentru ce merită să ne oprim îndelung în fața lor? Este pre ce ne pot ele vorbi? „Și iată cum exponează, mi se elemente disparate și — sub privirea noastră adesea grabită, jurată de neamăzate alte precu-pări cotidiane — mute, se structurează fulgerător, din vîrtej captivant pînă la patetic, prin lumina lor din perspectiva cîtorva mi de ani de neîntreruptă continuitate a cul-

cronica literară

mutațiile de valori care se produc în conștiința oamenilor ce-și cîștigă un nou profil moral, o nouă conștiință umană, prilenică împlinirii personalității lor. Dacă, într-o parte a cărții sale, Marin Bucur refacă o experiență a literaturii noastre cu tematică rurală, adăugîndu-i anumite note inedite, în paginile cele mai izbitoare aduce imagini noi, caracteristice pentru o perioadă mai recentă, însă insuficient sondată de prozatorii cu o mai mare experiență artistică.

Ne aflăm într-un sat din preajma bucureștilor — amănuntul mi se pare necesar pentru explicarea psihologiei și limbajului erolor — după încheierea cooperativizării agriculturii cînd cadrele specializate în probleme agricole sînt chemate să contribuie nemijlocit la procesul dezvoltării și consolidării cooperativelor agricole de producție. Moment de răscrucă și de confruntări cu sensul adînc al vieții și pentru inginerul agronom Silviu, cercetător la un institut din București și pentru soția sa, arhitect, în București. Silviu, tînr intelectual de formație nouă, va trebui să aleagă între o viață comodă, intrată în obișnuință, alături de soția sa în Capitală și activitatea pasionată, închinată propășirii satului contemporan.

Imprejurările îi pun în contact cu frământările satului Românească unde, pe fondul unor străvechi tradiții și deprinderi, conștiința oamenilor e răscolită de suflul înnoitor al socialismului. Participarea intensă la viața complexă a satului e un prilej fericit pentru Silviu de împlinire a personalității. Inginerul Silviu, Lisandru — secretarul organizației de partid din comună — și alți oameni de acțiune din cooperativă, au de luptat cu practici și atitudini morale incompatibile cu noul climat, de muncă și viață, atitudini înrîmurate de președintele Voicu și alții care confundă cu ușurință bunul comun cu bunzarul personal, stăpîniți încă puternic de mirajul proprietății particulare. Din această confruntare dintre vechi și nou, triumfă noul, se afirmă spiritul colectiv de muncă, se îm-

note despre o antologie de proză populară epică

Interesul pentru proza populară epică are la noi o tradiție îndelungată. Inceputurile ei se situează în primele cîmățe ale vechiului trecut, iar numele care o ilustrează sînt prea numeroase și binecunoscute pentru a le mai aminti aici pe toate. Culegerile datorate lui I. C. Fundescu, Petre Ispirescu, I. Pop-Reteagan, G. Cătană, D. Stănescu, S. Fl. Marian și s-au bucurat pînă azi de o largă răspîndire. Au avut și continuu să aibă o contribuție esențială la afirmarea virtuților spirituale ale poporului nostru, o influență fecundă în consecință asupra literaturii culte. Nu e însă mai puțin adevărat că, alcătuite în condițiile unei înzestrări tehnice rudimentare și în virtutea unor concepții acum intructiva depășite, ele au impus cititorului o imagine ce corespunde numai parțial formelor narative autentice populare. Inconveniențele unei astfel de referențe mai ales la sîrscirea fondului de oralitate, în care vedeam unul din atributele definitorii ale prozei folclorice. Accentul se fixa astfel cu precădere asupra elementelor generale, comune mai multor narațiuni (caracterale personajelor, schema epică) și prea puțin asupra modurilor individuale de realizare artistică. Pe de altă parte, metoda filologică, cu preocuparea ei exclusivă pentru „text”, pierdea din vedere povestitul însuși, ca fenomen cultural, social. Posibilitățile de explorare și înțelegere a ceea ce numim specific folcloric erau astfel mult îngustate.

De bună seamă, nu vrem să minimalizăm sau, cu atât mai puțin, să negăm strădaniile laborioase ale înaintașilor. Operația s-ar vîdi nu numai nejustificată dar și lipsită de sensul izbindei. Corectarea și completarea conceptului de narațiune populară, așa cum metodele de culegere ale predecesorilor îl consolidaseră, era însă un act necesar și prin prima acestei necesități se cade a fi privită recenta Antologie de proză populară epică, alcătuită de Ovidiu Birlea.

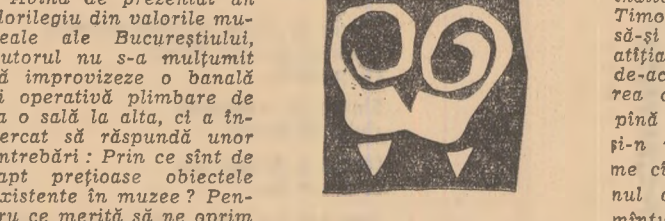
Piese selectate în funcție de caracterul înedit al tipului căruia îi aparțin sînt puse în cartea pe care o discutăm. De altminteri, după mărturisirea autorului, ele ar fi trebuit să constituie materialul unui volum aparte. Căci pe Ovidiu Birlea nu o tipologie a poveștilor, ca pînă acum, — sinonimă cu ilustrarea unui catalog — îl interesează în primul rînd, ci o tipologie a poveștilor. Schematismul, stereotipul sînt desigur o realitate în folclor. Conceptul de creație, ca și acela de originalitate, comportă aici o seamă de diferențieri față de accepțiunea cu care ne-a familiarizat literatura cultă. Unele tipuri

turi și artele pe acest generos pămînt românesc. Un patos autentic izvoit direct din selecția și alăturarea grăitoare a faptelor artistice și comentariu excelent scris, riguros și în același timp emoționant, departe de dulceașă și diluția înflințite din păcate în desuțele alte producții ale genului documentar, fac din acest film de numai 15 minute un veritabil act de cultură și educație patriotică (înțirzirea difuzării lui — posibilă și în jurmătate de an după proiectia de la Mamaia! — nu e spre lauda D.R.C.D.F.)

Consistența și elocvența filmului dovedesc o mi-nuțioasă și competentă muncă de selecție și ordonare a valorilor arheologice și artistice — cu atât mai puțin neglijabilă cu cît nu avem încă elaborate decît fragmentele ale unei viitoare și mult așteptate istorii a artei românești.

Filmul are o desfășurare sigură, bine ritmată (muzică), Dragoș Vi-kovskij, o ilustrație sonoră (Silviu Pantiru și Sandu Busuioacă) interesant alcătuit pe baza unor străvechi și puțin cunoscute culegeri de folclor muzical, imaginea lui Costache Ciobotaru sobră, masivă dar alterată regretabil printr-o negli-jență prelucrare a pelu-clor.

„6000 de ani” e un film care — în cadrul genului respectiv — dovedește

concret nu numai posibilitățile și neapăsate răspunsului, concomitent la cerințele științifice și autoexprimării cineastului și la cele ale amplitudinii accesibilității. Și în filmul documentar, ca și în orice altă producție, să ai ceva de spus și să știi bine despre ce este vorba.

DINU COCEA

de povești, unele episoade le înțeleg în formă încheiată, identică și previzibilă în mai multe narațiuni. Dar a avea în vedere numai aceste note, chiar caracteristice, ar însemna să substituim un fenomen viu abstractuționa sa. „Basmul” scrie G. Călinescu — nu ia înțeleg reală decît prin specimene. Dincolo de acest adevăr, posibilitatea de a urmări originea comună, ori circulația pe zona mai largă decît ale unei singure țări, a tipurilor sau motivelor, rămîne accesibil. Sănele de a surprinde ceea ce reprezintă aport creator, original și specific numai unui singur popor și, în cuprinsul acestuia, numai unei anumite comunități folclorice mai restrînsă, scad însă pînă aproape de anulare. Elementele stabile, verificate prin circulație și sefînire îndelungată, suferă, în ultimă instanță, o deconțință captivă la experiența, gustul, înzestrarea artistică personală, uneori chiar la dispoziția de moment a povestitorului. Reproducerea în antologie a variantelor paralele — culeșe fiere de același informator la intervale de timp sau în împrejurări diferite, fie de la doi informatori, dintre care unul a comunicat-o celuilalt — relevă variații semnificative. Ele privesc introducerea unor aspecte de viață contemporană, a unor comentarii, comportarea față de înbinarea episoadelor și chiar

cărți • cărți • cărți

interpretare personajelor. Se reflectă astfel, în cadre relativ stabile, un proces de continuă mișcare, de transformare, dinamism nedezămnit al prozei folclorice. Revelația e a unui lumii noi, pe alocuri surprinzătoare, alta decît cea tradițională a poveștilor. Transcrierea fidelă și cu respectul — fără abuz — al fonetismelor limbii curente, păstrează nealterată desfășurarea invenției personale, a procedelor stilistice individuale. Schema epică își poate fi cunoscută; senzația ineditului, a fenomenului viu nu se pierdese.

La rîndul său, purtătorul de folclor participă, la o anumită colectivitate caracterizată prin mentalitate folclorică proprie, prin preferințe proprii, e influențat de împrejurări sociale concrete în care trăiește. O estetică a narațiunii populare, în afara unei sociologii a povestitorului, e, de aceea, cu neputință. Ilustrarea unaia atrage cu necesitate ilustrația celeilalte și unul dintre meritele fundamentale ale cărții în această direcție trebuie căutat. Ea oferă cititorului nu numai contactul cu forma „literară” autentică a poveștilor, ci, prin intermediul aparatului critic, și înțelegerea determinantilor cauzale mai profunde ale acestora. Imaginea povestitorului ca realitate culturală complexă, cu posibilități neapăsate.

Intenția polemică a Antologiei, chiar indirectă, chiar disimulată, nu e mai puțin reală. Criteriul estetic îl revine, în con-

„Te salut, mică Romă...” 1) — Unde habemus fortunam? — De terra... „De unde vii?” „De pe pămînt...” Cel ce dăduse zîmb de orgolios răspuns ducea în spate un sac nou, luminos și părea obosit. Îl deservă pe seară în fața celorlalți călugări. Că-

scrie, „Elemente de limbă română după dialecte și monumente vechi” și „Principia de limbă și scriptură” astfel întemeiate în noi gramatici istorice. Mai publică și o „Crestomație sau analitic literare”, primă culegere de texte vechi românești.

Fu vizitat la el acasă de Theodor Mommsen, marele filolog german, a tras de jama bibliotecii

destinație a căldurii. Spi-tal TBC. Dar pe aici au pîșit și Petre Maior și Budai-Deleanu și Samuil Micu, în acest săliu cu rînduri argumentele nobeliei noastre de spirit și de singe. Ar fi fost necesar ceea mai mult decît două plăci „comemorative”. Ar trebui muzee, ar trebui flori.

NOTĂ: Vasile Adăscăliței scrie în revista Ateneu, nr. 7, iulie, 1966: „Cînd DE CURIND, Ovidiu Birlea, a dat UN VOLUM de BASME transcrise minuțios după înregistrările Institutului de etnografie și folclor, cartea nu s-a bucurat de succesul scontat, pentru că publicul aștepta literatură populară, nu și amănunțite de erai.” (Sublinierile ne aparțin, virgula între subiect și predicat aparține lui V.A.). Nu intenționăm să polemizăm cu Vasile Adăscăliței, mai ales în chestiuni pe care, de bună seamă, domnia-sa, ca folclorist, le cunoaște. Folcloristul ieșan pare însă să comenteze antologia din auzite. Nu e vorba de un volum, ci de trei. Nu e vorba de basme (care ocupă în economie o parte din volum), ci de „proză populară” (adică și de snoave și de legende și de povești). Transcrierea fonetică și crimitată, mult simplificată față de aceea utilizată de dialectologii, este perfect accesibilă publicului cărui i se adresează cartea. Fără a se restringe la cercul folcloristilor, acest public se presupune că are „o pregătire filologică universitară” sau literară. În luna iulie, cartea nu apăruse „de curînd”. Ea nu apăruse de loc. Ceea ce explică totul. (P. N.).

estetic al cărții. Dar, dacă acel prim ochi vorbitor și sumar nu are prezența de întocmire cuneivă, dacă n-are responsabilități pe genuri, spec-

teificale ale cărții. Dar, dacă acel prim ochi vorbitor și sumar nu are prezența de întocmire cuneivă, dacă n-are responsabilități pe genuri, spec-

ei, sectoare etc. (și de ce ar avea) ca să știm și să alegem, să am, să contabilizăm literatură din revista susnumită are unul: Valentina Popovici.

Orietl ne-am străduțit să depășim (și să asimilăm) criteriul după care autoarea înseamnă — numai o parte din articolele, eseurile, comentariile, cronicile literare, — „lucrări apărute în periodică românești” și „lucrări românești originale (sic)”. Cum ne numește cu o exactitate de lung augur autoarea — lucrări — atenție! — a apărute din 1965 încoace, n-am izbut să le depășim. De ce înseamnă de pildă, pe Mihail Novicov cu Lermontov în lumina actualității, (Romanoslavica) și nu înseamnă paginile dintr-o operă inedită a lui Camil Petrescu (Familia), de ce preferă o oarecare cronică literară la Tiberiu Uțan (V. Fanache, Steaua 1966) sau la oricare alt poet și prozator, și apoi evită complet pe celelalte (evitînd uneori și „dicționarul” Luceafărului), de ce preferă pe N. Tertulian cînd scrie despre Danton și Bădescu, și nu consemnează și alte cronici dramatice despre operele scriitorilor de talia lui Camil ori ale clasicii. Era suficientă o notă.

I. MUREȘAN

IN ATENȚIA COLABORATORILOR.

Manuscrisele de proză și poezie se primesc numai dactilografiate, în trei exemplare. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

zură tăbiște cerate, manuscrise rare, unicate. Omul le adusesse tomca de la Stambul și făcuse drumul pe jos.

Era feciorul lui Tipar, lăran din Păneade, comuna din apropierea Elajului. Umblase la școli înalte și-și zicea Cipariu, Timotei Cipariu dornic să-și clameze, ca atîția și atîția cărturarilor ardeleni de-acum un veac, înmădrea cu lumea latină, pînă și-n nume, pînă și-n vorbire, într-o vreme cînd valahului, stăpînitul dintre Tisa și arcul carpatic i se spunea „tolerant”, cînd, „dincolo” în Tară mai răsunau gazelurile și chiar cei școlții pe la Paris se mai strigau: „Kostaki...”

„Și fiindcă afirmațiilor atît de revoltătoare de neapăsate trebuia să li se răspundă prin probe solide, de granit, se puse să

de adevărat, unele episoade le înțeleg în formă încheiată, identică și previzibilă în mai multe narațiuni. Dar a avea în vedere numai aceste note, chiar caracteristice, ar însemna să substituim un fenomen viu abstractuționa sa.

La rîndul său, purtătorul de folclor participă, la o anumită colectivitate caracterizată prin mentalitate folclorică proprie, prin preferințe proprii, e influențat de împrejurări sociale concrete în care trăiește.

Intenția polemică a Antologiei, chiar indirectă, chiar disimulată, nu e mai puțin reală. Criteriul estetic îl revine, în con-

toare, cu ecouri adînci în conștiința oamenilor da mai ales, ca un filolog temeinic pregătit, stie să asculte limbajul și să-l noteze cu precizie estetică în dialogul vii, antrenante Dialogurile pline de savoare și nerv definesc cel mai bine personajele lui Bucur, dar acțiunii dinamism și-i asigură o desfășurare ritmică. Replicile nu căutate ostentativ pentru a epata. Motivtrivă sînt de o spontaneitate și de un firesc salut.

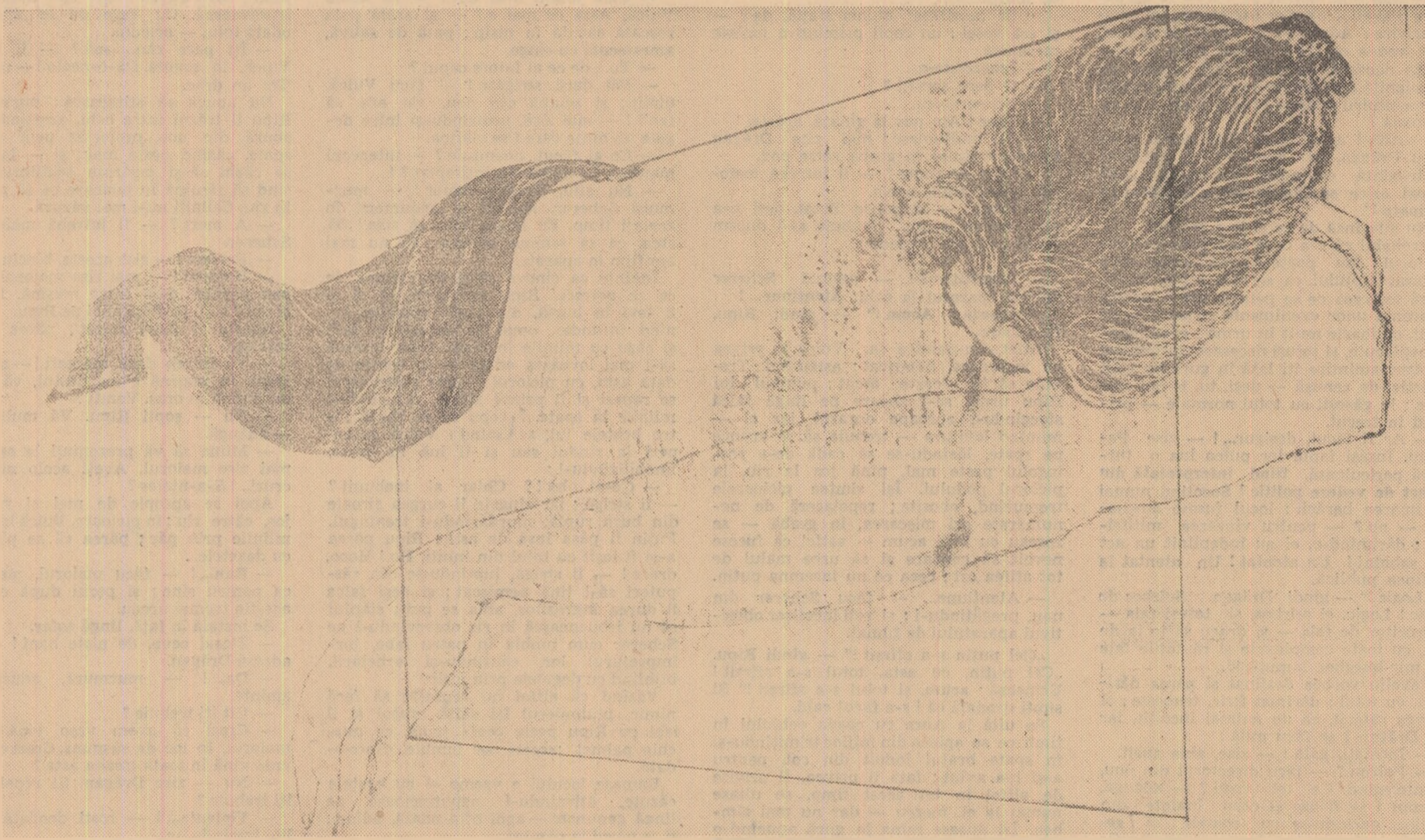
Limba și al unor oameni legați puternic de tradițiile sătești, dar care se găsesc într-un contact foarte viu cu orașul Cuvîntul arhail, local, se împerechează armonios cu neologismul cu termenii științifici, fiind limbajul personajelor o polichromie deosebită.

Prima carte beletristică a lui Marin Bucur — cunoscut pînă acum ca un harnic și priceput critic și istoric literar — continue în așa prospectivă, ineditul și pasivă aprinsă a lucrărilor de debut dar și unele stîngăci inerente, o anumită lipsă de articulație între capitole, o anumită grabă în analizarea resurturilor psihologice ale unor personaje și mă gîndesc în primul rînd la Lisandru, secretarul organizației de partid din comună care mai atent analizat, ar fi putut deveni unul din personajele cele mai izbitoare ale cărții.

Neîndoiros romancierul a intenționat și a reușit într-o bună măsură o compoziție originală, de o structură modernă, de tip kaleidoscopic, fără a fi întodeauna atent pînă la cele mai necesare detalii de asamblare.

Preponderent rămîne, însă, succesul, ceea ce autorul a realizat indiscutabil, ceea ce el aduce nou și original în evoluția romanului românesc contemporan. Cu „Zi de vară pînă-n seară” avem un interesant roman de actualitate și un prozator cu certe însușiri și aceasta nu e puțin pentru un debut.

ION DODU BALAN

PAUL ERDŐS: „Despărțirea” (tux)

liviu
călin

doina
alexandrescu

carusel

lui V. N.

Fiecare zi pentru mine e o întrebare de ce umbra cu fiecare pas se subție și încep să mă tem de răscăntul drumurilor ca să rămân ghemuit, pasnicul acelor trotuare unde orăsul, scăpat de lumină, își mai reazămă ștreșina de primul copac din câmpie. În buzunare am azi și multe bilete de tramvai, cuvinte rupte pe cutii de chibrite, urc direct lângă vâtmam și cobor la stații necunoscute, știu în schimb toate străzile, toate parcurile țirzii de copii și bătrâni sau de cîntecul lopeților, primăvara.

Într-un parc m-am întăbat ieri bunăoară cum ar fi somnul în iarba moale din întunericul apei dar am fost sigur că peștiți mi-ar ține ochii deschiși și gîndul ciudat a fugit ca să pot ajunge din nou cu umbra, aceeași, undeva și să aștept inutil să se deschidă o ușă, nimeni nu știe sau nimeni nu vrea să-i pun în brațe o iconă. E drept nimic, dar nimic altceva.

mai 1966

la o aniversare

În arcul orăz aş trage gîlonţul de sîdef numai s-aud cum scoita îl oprește o multă veselie prea absentă și singur nu am chef s-aud ogînda cum azi își amîntește de pîrul așezat și haina vișinie, de umerii pătrați după ghiozdan, de fila ruptă-n calendarul din copilărie cînd între zi și lună eu număram un an

Berlin, 10 sept. 1966

semnul
focului

Coloanele cu fructe înclină capituluri cu merlele de toamnă cîș sinul de fațioară, descult, în templul verde, lipsit de orice haruri, simț albele copite prinzindu-se de glesne ușoare ca un aer fătat în zimții ierbi: o bucuria simplă a primilor centauri sau amintirea străbunilor cu arcul de care zimbrii, urșii și citeodată cerbii se ascundeau în peșteri? Dar uit mitologia din visul serii dus și calc pe limpezimea arpegiilor de rouă.

cîntec

Îmi treci pădure, filmul tău de azi în irsul rînit de arcul depărtării. Cuvintele acum iacintul pur și-l strîng, în degete, prin frunze, le auzim tulpina. Deasupra crengile afumă și dîncolo de ele ne caută lumina.

de ce
melancolie?

Ce mîini ciudate îmi întinzi fără inele și brățări, sint două umbre din ogînlzi în care ochiul nu citește — doar amintirea le-nțierbîntă cu străluciri de Salomee și sfîmometat nedrept doar gîndu le dă vibrații eteroe.

Cîndva, în culele mărunte, vedeam polenul de magnolii, acum mă las înfrînt de-o rîmă și simt parfumul din infolzi.

depărtări
învînse

Tăcerea începe din cîmp, unde liniștea ierbi și a grîului muș își răspund; înțecul pasului neazuit, a zborului nevîzuit, a depărtării învinse de rouă, de curcubeul rotund în iarba cu ecouri sinse.

o minge-n
flăcări

(Putină preistorie)

FICEI MELE

O minge-n flăcări, joc astral alunecă pe razole sonore și se opri ca boreal să fie arcul primei ore.

În cute mov, abia ivite pornesc flori de aște calde și cîntec zvelt de stalgamite vestește fărîmuri groenlande.

Încet, o dată cu înghetul, oșar din peșteri dinozauri și albele păduri, mistrețul înconjurat de lîncși și tauri.

Țirzii țîșnește și cocoșul Cu arziți mari de vultur sfînt rupînd cuvîntului călușul: coboară omul pe pămînt.

septembrie

Sfîrsit de logodnă, septembrie, mai demici devanîm, înțirziem mai mult în plîns și-nțirziem mai mult în vin. Mîruții de-ătia rod uităm că ne-a prădat de fapt că a venit cu-o tînză dinspre moarte, că frig se lasă din gutui necoapte.

Tu mai știi cît ești de-nalt? Sint furnică de pădure dimineața, mă crește seara curcubeu. Soarele mă-nfrînge cu-o umbră mereu.

Lumina de septembrie, un mit... Un copil a ascuns soarele-n ghiozdan și-a fugit.

păcatul

Lîngă școlul morii cu mîinile pe pîntec Rodovica se gîndește la multe, chiar la Maica Domnului care n-a fost decît o biată fată de țară cu pîrul spălăci și ochi lăcrimoși.

Cum stă Rodovica pe gînduri un vitel de lapte se apropie și o lovește cu botul umed în pîntec în timp ce Șteava posibilă a Magilor cade într-un lan de secară.

baladele

Acolo bolovani capete de boi inecați se uită în sus și se roagă...

Bărbații dezlegați de fumul ogrăzilor pleacă demult cu grîul pe cai, cu puterea în ciini nu s-au mai întors Ei au fost primii. Un început o oarecum o țerță. Căii cu rîmas la poartă cu osemintele albe în aer. De atunci încolo totul s-a potrecut nedureros.

Bărbații se întorc de la moară. Pietrele cu venicia căzută în porci ca în faguri macină silabe de oameni rotunde, cîntate și baladele curg.

greierul
din lună

Nu pot să dorm. Greierul din lună își caută grîndă. Totdeauna o să-l aud Acolo nu sint copaci. Poate ei ar fi schimbat soarta planetei. Doar Adam cu Eva de mină au trecut și pe-acolo în căutarea umbrei de iubit prin univers...

„O revistă adevărată, scrisă într-un rînd Eugen Lovinescu, nu e o juxtapunere de material eterogen, ori care ar fi el, ci o masă omogenă organizată prin prestigiu și competența unui singur animator...”. Cel care semna aceste rînduri a fost el însuși un asemenea animator. În persoana lui — gîndindu-se la „banchetul filozofic” al lui Platon — Ion Barbu vedea „figura amfizionului clasic”. Într-adevăr, ca personalitate dialogicală platoniciană care făcea aluzie poetului, E. Lovinescu știa să înțînă în cercul său un ton viu, dar elevat, de discuție a frumosului. La Sburătorul, el a stabilit curînd un climat intelectual care stimula spre creație și autentică trîre artistică. Dacă revista aceasta, aprîută curînd după primul război mondial, la 19 aprilie 1919, a jucat un rol de seamă în evoluția scrisului românesc, lucrul s-a întîmplat tocmai pentru că în fruntea ei se afla un critic cu experiență, care renunțase „la bunuri mai înfloritoare”, ca să-și închine exclusiv literaturii. În casa de pe strada Cîmpineanu, găsesc acces orice iubitor al scrisului, și aceasta nu numai în obișnuitele ședințe de duminică după-amiază ale cercului. „Așa cum ești sigur că, intrînd la ora 5 la oficiul poștal, vei găsi la ghișeu pe același impiegat de serviciu, timp de 20 de ani intrînd la E. Lovinescu la aceeași oră puteai fi sigur că-l găsești pe același scaun la același birou. Pentru a pătrunde, nici o anticameră, — povestește G. Călinescu: „bătea și intrai ca într-un oficiu public”. Receptivitatea de altmînter, comprehensiunea critică, nevoia unei critici a „frumuseților”, mai preocupată să sporească cît de puțin „frumosul” omeniții decît să mincească uriciunea literară, — acestea sint cele dintîi idei programatice pe care le-a schițat revista, plănuită la început ca un fel de magazin literar, al cărui program trebuie să relaxe cu încetul din talentul colaboratorilor”. Un mînușchi de scriitori ajunși la maturitate, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, D. Nanu, Caton Theodorian, uniți prin „tîndința de a publica literatură cît mai bună” și-au pus acolo, de la început, problema de a „limpezi (...) greutatea începutului, generațiilor, care se ridică”. Pe ei mai ales, pe tineri, înțelegea să-i stimuleze criticul care visa o creație în bucurie, dezlegată de blestemul lui Adam, acela al muncii în durere. „Generozitatea față de elementele noi literare” — declara răspicat E. Lovinescu — este „calitatea primordială a oricărei reviste”. De aceea, la Sburătorul nu s-au scris numai apeluri pentru „Cei care vor veni” (așa se chema un articol al criticului, sunînd ca o chemare către viitor), dar s-a dus o largă acțiune de promovare a tinerelor valori. Din primul număr, „cronica idelilor” i-a fost încredințată lui Tudor Vianu, iar, dintre critici, revista i-a ajutat să se formeze mai ales pe Pompiliu Constantinescu, colaborator credincios al Sburătorului în a doua lui serie din 1926—1927 (prima serie durase 3 ani, pînă în 1921). Publicații în primele pagini, poeziile ori prozatoriile proaspăt descoperite erau „lansați” printr-o prezentare călduroasă din partea lui E. Lovinescu. Astfel criticul a înregistrat cu emoție „fisiul primului zbor al mai multor talente literare”, Ion Barbu și Camil Petrescu — acela semnalat inițial oară de colaboratori al Sburătorului. Și cîți alți tineri, uni deveniți ulterior prezente de seamă ale scrisului nostru, n-au figurat, măcar în treacă, în paginile acestei reviste? Perpersicius și G. Călinescu, de pildă, Vladimir Streinu, Anton Holban, Ilarie Voronca și Emil Dorian. La începutul unui an nou, un număr întreg era închinat talentelor care cunoscuseră iniția bătaie de arîpă în paginile Sburătorului. Cu timpul, vechii scriitori s-au retras unul cîte unul, și în seria a doua a revistei, cu apariție lunară, din 1926—1927, au lipsit cu desăvîrșire. Sburătorul devenise o tribună a tineretului. Iar E. Lovinescu căpătase, din contactul cu junii săi colaboratori, o receptivitate sporită față de mijloacele mai noi ale poeziei, față de o anumă factură modernă a scrisului.

E adevărat că uni din ei judecau încă nesatisfăcătoare evoluția criticului, sau li se părea că nu li-a înțeles îndeajde de exact. E. Lovinescu nu pierdea din vedere oarecare nuanțe cînd gîndea asupra nevoii de noutate. El exalta „diferențierea” de tradiție, de trecut, ca pe „adevărul agent al progresului” și „una din cele mai nobile fețe ale umanității superioare”. Însă și dădea seama că „diferențierea nu reprezintă (...) prin sine o valoare (...) ci numai o lăudabilă tîndință”, a cărei importanță rămîne de precizat după calitatea operelor pe care le privilegiește. „Luată în sine, diferențierea nu acordă o calitate estetică — confuziune din care pleacă multe din inițiativele artei contemporane. A face altmînter nu înseamnă, principal, a face frumos, precum elaborația unui material tradițional nu presupune, principal, inesteticul”. Niciodată E. Lovinescu n-a promovă extravaganța, care se legitimează de altce prin pretenții de noutate. Modernismul pe care și-l afirma Sburătorul n-a ut de la „floarea bunului simț”, care se găsea de la început presată în paginile revistei. Literatura publicată acolo era veștigă de un gust matur, ferit îndeobște de excese. O atitudine asemănătoare se regăsește în cronica plastică, susținută cu o frumoasă siguranță critică de pictorul F. Sirato, și în cronica teatrală, ponderată și judicioasă, pe care o semna, în prima serie a revistei, Liviu Rebreanu. Oarecum deurtante par, înțirziile critice pe care le îneca în paginile Sburătorului E. Lovinescu „revizuirii” ale unor opinii tradiționale bizuite pe spiritul de rutină, aceste articole voiau să considere cu un ochi lucid unele din valorile trecutului. Cercetări comparatiste care stabilesc, de pildă, despre cutare poezie a lui Coșbuc că e o prelucrare a unei poezii bavareze, cite unele din aceste articole trebuie socotite drept precizări utile de istorie literară; și tot astfel, citeva adevărați, nu îndeplinau deosebit de bine, de motive care îngreunează gustarea operelor astăzi. O capodoperă a trecutului se gustă înfrîngînd inerentele piedici pe care trecerea timpului le-a semănat între noi și ea. Sarcina criticului nu e de a spori aceste piedici, ci de a le înlătura. E. Lovinescu — care cerea criticului să fie înțelegător și să se oprească mai cu seamă asupra „frumuseților”, cînd era vorba de literatura contemporană — a avut deosebit de mult înțeles cînd scria despre operele timpurilor trecute. Iubind tineretea, criticul deprinsese unele apucături ale ei: gesturile ireverente față de cei bătrîni.

E. Lovinescu își așezase ideologia literară sub semnul luptei împotriva tradiționalismului, pe care-l condamna cu dreptate ca pe o frînă în calea dezvoltării istorice. Însă la dînsul noțiunea de tradiționalism căpătase adesea o sferă neîngăduit de largă. El o identifică, de pildă, adesea cu ideea specificului național. Însă a afirma că specificul național înseamnă a cere întoarcerea cu orice preț la tradiție, nu înseamnă a te situa pe poziții opuse hotărît noului. Dovadă, Viața românească, a cărei orientare din nefericire E. Lovinescu a respins-o prea lesne ca fiind „anacronică” și necorespunzătoare progresului. „Cît timp nu pot zice: «e frumos pentru că e românesc» — scrie el, polemizînd cu M. Ralea — a mai vorbi de specific în critica literară înseamnă a nu face disociațiunile necesare între categorii diverse. Desigur, o scriere nu e frumoasă pentru că e specifică, și simpla raportare la realitățile naționale nu suplinește talentul. Dar fiindcă aceste realități, artă și literatură, le are sub ochi și le cunoaște îndeaproape, ele vor fi, mai degrabă decît altele, punctul de plecare al unei opere de matură autenticitate. Pleoaraia pentru specific dobîndise la Viața românească înțelesul pozitiv al unei pleoaraie pentru realism. Și aceasta i-a scapat lui Lovinescu, care argumenta totuși corect, atunci cînd arăta că specificitatea nu condiționează valoarea operelor și că ea nu constituie un criteriu pe care să-l putem mînu cu fermitate în evaluările critice; căci nu sintem în stare să stabilim cu precizie categorici deza de specific a fiecărui scriitor.

Făcînd distincție între categorii diverse”, Eugen Lovinescu era îndreptățit să combată confuzia între etnic și estetic, exagerarea naționalistă pe care o săvîrșeau semănătorii și, după el, gîndiriștii. Însă greșea grav neglijînd relația care face solidare valorile estetice cu anumite conținuturi sociale și politice. Conștient de existența acestei relații, el credea totuși că datoria criticului este să facă abstracție de ele atunci cînd emite apreciere. Astfel de convingeri estetice ne despart de moștenirea Sburătorului, la fel ca și unele opinii reacționare structurate foarte rar, am zice accidental, în această revistă care s-a ferit stăruitor atitudine împotriva obiceiurilor politicianiste ce stînjeneau viața admirabilă 19 ori a stigmatizat, prin pana lui Lovinescu, într-un pamflet admirabil, Deputatul Păscuic, demagogia și vidul intelectual al unor politicieni din perioada de după primul război mondial. Directorul revistei avea un condei de ascuțit polemist, care știa să învîlve într-o elegantă ucigătoare atacurile sale. Nu se poate trece cu vederea articolul despre filologul Al. Procopovici, o critică indirectă a moravurilor culturale care îngăduiau alegerea la Academie a unor cărturari cu merite foarte modeste, ori încă acela despre D. Caracostea, profesorul pedant și bombastic.

Sburătorul nu-și propusese, cînd a aprîut, să fie un organ de luptă, ci mai degrabă unul eclectic, de acord între scriitori. A rupt totuși, chiar în prima serie, citeva lănci, aprînd cu oarecare afectare necesitatea unei ținute decente în polemici. Într-o vreme în care scrișul polemic aluneca amenințător spre trivialitate, revista protesta speriată împotriva unei „noi lepre ce devoră: imtemperanța verbală”. Mai substanțiale — cum, în genere, într-o vreme, intrăgăse mai substanțiale în acea perioadă de ascuțit polemist, care știa să învîlve într-o elegantă ucigătoare atacurile sale. Nu se poate trece cu vederea articolul despre filologul Al. Procopovici, o critică indirectă a moravurilor culturale care îngăduiau alegerea la Academie a unor cărturari cu merite foarte modeste, ori încă acela despre D. Caracostea, profesorul pedant și bombastic.

Sburătorul nu-și propusese, cînd a aprîut, să fie un organ de luptă, ci mai degrabă unul eclectic, de acord între scriitori. A rupt totuși, chiar în prima serie, citeva lănci, aprînd cu oarecare afectare necesitatea unei ținute decente în polemici. Într-o vreme în care scrișul polemic aluneca amenințător spre trivialitate, revista protesta speriată împotriva unei „noi lepre ce devoră: imtemperanța verbală”. Mai substanțiale — cum, în genere, într-o vreme, intrăgăse mai substanțiale în acea perioadă de ascuțit polemist, care știa să învîlve într-o elegantă ucigătoare atacurile sale. Nu se poate trece cu vederea articolul despre filologul Al. Procopovici, o critică indirectă a moravurilor culturale care îngăduiau alegerea la Academie a unor cărturari cu merite foarte modeste, ori încă acela despre D. Caracostea, profesorul pedant și bombastic.

S-ar mai putea depista, desigur, în coloanele Sburătorului și alte exemple ce merită valorificarea. Ori cum, nici o altă revistă dintre cele două războaie, afară doar de Viața românească, nu i-a stat înainte. Fără ea, aspectul literaturii noastre din această perioadă ar fi fost cu totul altul.

DAN HĂULICA

1 — Convorbiri literare în Sburătorul, seria nouă, Nr. 1, martie 1926.
2 — De vorbă cu dr. Ion Barbu, în Viața literară, 5 februarie 1927.
3 — Sburătorul, în Sburătorul nr. 1, 19 aprilie 1919, pg. 2.
4 — G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, 1941, pg. 715.
5 — v. interviul De vorbă cu dl Eugen Lovinescu, în Viața literară, an. I, nr. 6 din 27 martie 1924.
6 — ibidem.
7 — Gîndirea, în Sburătorul, an. IV, nr. 1, martie 1926.
8 — L. Rebreanu în Sburătorul, an. II, nr. 30, 4 decembrie 1920.
9 — Un scriitor nou, — în Sburătorul, an. II, nr. 25, 30 octombrie 1920.
10 — Sincronism și diferențiere, în Sburătorul, an. IV, seria nouă, nr. 10, din 1927, p. 1.
11 — ibidem.
12 — ibidem.
13 — v. Liviu Rebreanu, Cronica teatrală. Teatrul Național: Criza directorială, în Sburătorul, an. I, nr. 2 din 26 aprilie 1919.
14 — E. Lovinescu, Caliban, în Sburătorul, an. I, nr. 10 din 21 iunie 1919, p. 210.
15 — Ortodoxism și misticism literar, în Sburătorul, an. IV, nr. 10, aprilie 1927, p. 131—132.

— Vroiam să le atrag atenția — încep
maiorul — să aibă grijă, pe viitor; de
bine de rău și-au dat acum bacalaura-
tul: au terminat liceul cum s-ar spune!
S-ar putea însă să meargă mai departe,
să urmeze și o facultate, la fără frecven-
ță — slavă domnului au toate con-
dițiile, nu?

Ripu îl urmărea cu atenție: „Ce mai
vrea? Ce mai vrea oare și asta?”
— „Așa că sint dator să le spun — con-
tinuă maiorul — să aibă grijă să nu se
dezică nici pe viitor! Dacă acum, după
bacalaureat, au fost alții de bucurii
incit s-au apucat să lovească un amărât
de ospătar — să facă tot posibilul ca,
după luarea examenului de stat, să
bată-măr întreg corpul didactic: în frunte
cu decanul, dacă se poate!”

Singurul care rise, părintă a gusta
gluma, fu Vuică: „Mhăhă! Mhăh!” —
făcu fără nici un chef, mai mult din
obligație.

— E un stat... prietene! — sfârși
maiorul, fără a-i mai privi. Și se așeză
pe bancă, acolo unde sezuze Ripu, puțin
mai înainte.

— Nea Drăgane, nol...! — încercă Vuică
cerind parcă ajutor. Nol nu...

— Taci! — îl suieră Ripu înroșindu-se
la față și tremurând abia stăpinit.
— Poftim! — zise atunci Drăgan în-
finzindu-le actele. Sper să fie pentru cea
din urmă oară.

Ripu le luă și le strecură în buzunarul
de la spate al pantalonului, fără a mai
mulțumi. Gîndurile îi umbiau aiurea.
Simțământul acela dezgustător de silă
amestecat cu frică și regret care îl
scormonea chinându-l în întreaga acea
după-amiază, dispăruse deodată, ca prin
farmec, făcînd loc unui gol pustiu în
care mai rămase doar, triumfînd — ne-
putința. „Maimuțele nu au buletin, mă!”

— Iși aminti replica lui Vuică. Și simți
atunci nevoia puternică, aproape orga-
nică de a răsufla adînc; de a respira aer
curat, mult; și simți că se înăbușe. Și vru
deodată să mai fie o clipă acolo — numai
o singură clipă acolo, în nisip, în locul
acela izolat și rece din jurul rîului, de
sub terasamentul căii ferate. Și atunci
o zări pe Aura.

— Nu! — făcu, aproape fără voce.
— Ai spus ceva? — îl întrebă Drăgan.
— Nu vreau...! Spuneți-i să plece! —
murmură, stîns.

— Ce nu vrei? Cine să plece?!

— Se apropia dinspre cîmp, încet, apoi
nu o mai zări o vreme, din cauza bar-
rației; venea prin spatele ei...

— Ce nu vrei? — insistă Drăgan.

— Nimic...! — șopti. Nu mai vreau
nimic! — și era întunecat acum la chip.
Vreau numai atât: să terminăm cit mai
repede! Vă rog...

— Asta depinde numai de voi! — zise
Drăgan, încă nedumerit, privindu-l. Apoi
îi întoarse spatele: sosiseră și ceilalți.

Însoțit de zgornote surde, norul cel
vinățit ajunsesse pe nesimțite plină de-a-
ura „Pescărușului”, rămăsese suspendat
acolo — puternic și neîndurător — ur-
mărind parcă cu satisfacție furnicarul
neliniștit de oameni ce se agita dede-
subtul său, jos. Gonit din urmă, soarele
se rostogolise înclădat către apus în-
roșindu-se de furie, pregătindu-se să
coboare pe după dealurile de dincolo de
calea ferată — indiferent, nepăsător la
noaptea pe care avea să o lase în urmă,
peste pămînt.

Un prim val de aer rece, încă uscat,
mătură plaja pustie; înțelepți și supuse
— constiențe de infricoșătoare lor de-
șertăciune — sălcii își pleacă cape-
tele sub adiere legănat, într-o parte și
alta, ca în ritualul unui cor; cor vechi,
de bătrîni țărani mistici, interpretînd un
cîntec lung și trist, de steapă.

Înșăși lumina se schimbă: brusc: aerul
devin pronunțat de fluid de un cenușiu
accentuat, ca și un cristă; lucrurile
din jur se văzură mai bine, mai pline
de contur; mai personale. Văzduhul se
limpezise; teama înnebunise natura, o
făcuse să-și piardă prezența aceea apor-
tent ostentativă: devenise dureres de
nouă, de simplă și de pură; așa cum
era de fapt. Din totdauna.

Maiorul își privi ceasul; „Peste un
sfert de oră, cel țîrziu, ies cei de pe
stadion!” — gândi. „Într-adevăr, lucrurile
stau cam prost... cum nu se poate mai
prost!”

Scherer filma aproape fără întreru-
pere, trăgînd cadrul după cadrul. Se opra
numai arareori, și atunci numai pentru a
schimba obiectivul aparatului; profita
însă pînă și de aceste scurte răgazuri
pentru a da celor doi indicații necesare
mişcărilor din momentul următor.

Baraca trebuia distrusă; băntîndu-se
— cei doi trebuiau să o dărîme; cum se
și întimplase de altfel cu o săptămîină
în urmă: lovit fiind de către Vuică, Ripu
urma a se izbi de unul din pereții ei
din plăci fibro-lemnoase, năruind astfel
întreaga construcție (cel puțin astfel de-
clarase Ripu la anchetă că s-au petrecut
lucrurile).

Acum însă, în tot ceea ce făceau cei
doi păreau că se joacă; dar un joc
trist și penibil — amaric de penibil —
iar Scherer, urmărindu-le mișcărilor în
vizorul aparatului de filmat, își blestema
ceasul în care fusese virit în toată afa-
cerea asta.

Pînă atunci filmasse flori, sau pisoi
jucăși, sau riuri spumegînde; sau pa-
nice manifestări — mitinguri, concursuri
folclorice pe plan rațional — multe din
ele avînd avantajul de a fi transmise în
diverse emisiuni ale televiziunii: ceea
ce însemna fonduri și peliculă pentru
cineclub. De data asta însă lucrurile se
schimbaseră: era cu totul altceva; și
de aceea, el încercă să imprimе bății
un caracter filmic, măcar cit de cit
spectaculos:

— Lovește-l în burță! — îl strigă lui
Ripu. Lovește-l în burță, cu pum-
nul, ce dracu!

— Cum să-l lovesc, dom-le?! —

— Așa, ușor: dă în el! Simulează că-l
tragi un pumn în burță — iar dumnea-
ta, tovarș Vuică, apleacă-te în față, din
mijloc, ca și cum te-ar durea...

— Așa? — îl întrebă Vuică.

— Așa! Acum dumnea-ta — i se adresă
lui Ripu — lovește-l cu genunchiul... de
jos în sus; în bărbie!

— Și eu ce fac? — întrebă Vuică.

— Cum, ce faci? Cazi pe spate, ce
vrei să faci altceva?

— Dom-Scherer — făcu Ripu; și parcă
scîncea. Credeți-mă: n-am dat cu pi-
cioarele! N-am dat niciunul cu picioarele,
deloc, vă rog să mă credeți!

— Parcă dumnea-ta mai poți ține
minte! — zise Scherer nerăbdător; lu-
mina scâdea vertiginos — norul acoperi-
se aproape întreg cerul, deasupra —
iar fără lumină nu se mai poate face
nimic... Poftiți! — le strigă. Haideți:
acum!

Ripu își sălta piciorul îndolindu-l din
genunchi. Simți pentru o clipă bărbia
lui Vuică, lovindu-l, în momentul următor
Vuică scoase un urlet înfiorător: tru-
pul său zvîcni înapoi arîncându-se prin
aer, și vișajganul se prăbuși pe spate cit
era de lung.

— La dracu! — exclamă maiorul; și
se ridică de pe bancă, îngrijorat.

— Vuică! — țipă Ripu; și repezindu-se,

și cînd îi-oî da eu una... văf de păcatele
tale!

— Mai bine dați-le să bea — fu de pă-
rere Pavelu. Și rise îngreșat, cu im-
potrivire: Aduceți-l la starea de atunci,
veți vedea ce efect colosal poate să (su-
ghită deodată) — aibă! Veți vedea, da
(și sughiță din nou) — în ce constă miezul
reconstituirii voastre! De ce îi chinuți de
pomana?

— Altfel ar fi făcut închisoare...! —
rosti Drăgan, pe gînduri; își amintise
dintr-odată cuvintele maiorului: „...să
refuz orice sprijin pentru a te ridica în
picioare!”

Nu știa însă de ce și le-a amintit.
Probabil că era ceva în legătură cu di-
rectorul; sau poate că era numai ceva
datorat faptului că se afla acolo, acum,
și că tot ceea ce se petrece acolo, păstra
aparența unor evenimente consumate de
mult, cu foarte mult în urmă; evenimen-
te neplăcute, și totuși necesare; întâmplări
a căror amintire îi lasă în gură un gust
leștic, de cenușă — deși, tu, te dai cre-
zare: le găsești cu totul normale — pri-
vind în trecut.

— Ar fi făcut, desigur...! — zise Pa-
velu. Însăși fapta lor putea lua o tur-
nură periculoasă, fiind interpretată din
punct de vedere politic! Scotind numai
dărîmarea barăci: locul fusese amena-
țat — nu? — pentru vinzarea mititelor
— darînd-o, ei au îndeplinit un act
de sabotaj! Un atentat! Un atentat la
ordinea publică.

„Logic” — gândi Drăgan. „Scribos de
logic! Logic, și scribos, și totuși fals —
îngrozitor de fals — și dracu să fete ia-
de om, cu toate complexele și răutățile tale
de mic-burghez împuțit!”

Pavelu vorbea deslinat și părea dărî-
mat, cu totul; dărîmat fizic, trupește; și
privea răcit, ca un animal înclățit, iar
lui Drăgan i se făcu milă:

— Incețai, gata! — zise, abia auzit.

— Poftim? — făcu directorul din nou,
neînțelegînd. Ce tot vrei? — adăugă.
Trupul i se frînse și căzu înainte din
mijloc, oprindu-se cu coatele în ge-
nunchi; rămase așa, începînd să răsufla
greu, agitat. Instinctiv, Drăgan își feri
picioarele mai la o parte; directorul îi
ghici însă intenția:

— N-ai teamă — bolborosi. N-am să
vomit, fi! pe pace!

— Ai spus ceva? — întrebă Sche-
rer, întrerupînd filmarea.

— N-am spus nimic! — îl repezi Pa-
velu. Ce te tot zgîiești? Vezi-ți de tre-
ba dumitale! Și sughiță atît de puternic
încît pe Aura, care se afla totuși desul
de departe, o bufnî risul. Scandal!

— Și pierdu șirul cu totul: Am spus și re-
pet: Violența! — Iată unul din atribuțele
proprii lumii moderne!

— Aproape că striga acum, iar ceilalți
încrămenisă — neștiind încă cum să
reacționeze — și numai Aura, singură,
profită de această situație pentru a-i
face lui Ripu un semn cu mîna, discret:
zimbînd ștregărește, ea își înșurubă în
timpul degetul arătător, strivindu-l, arătînd
în acest timp către Pavelu cu coada
ochiului. Ripu o privi însă nemişcat
fără a-i răspunde; fără a face nici un
gest.

O privi nemişcat, în tăcere; o privi
îndelung, bucurîndu-se de faptul că e
acolo și el o poate privi; și deodată tot
din el deveni liniște, și pace, și si-
guranță, și încredere senină, și chiar
dacă ea se afla acolo — iar el, aici —
asta nu mai însemna nimic...

— Principii! — urla Pavelu. Principii
în numele cui? În numele căror princi-
pii se moare din neglijență? (și era aib
la față ca și un cadavru) Unde începe
vina; unde începe culpa, asta puteți să
mi-o spuneți?

Se ridică în picioare; tremura, clătî-
nindu-se înfiorător.

— V-ați imaginat vreodată — răcni —
cum arată capul unei fetițe de cinci ani
peste care a trecut roata unui camion?
Vă puteți imagina cum arată un aseme-
nea cap făcut zob, și cu orbitule pline cu
bălegă?

— Și, prinse deodată obraji între palme
stringîndu-i între degete, năprnic, de
parcă ar fi vrut să si-i sfărîme; pentru
o clipă ceilalți avură impresia că a iz-
bucnit în plîns. Dar directorul nu plîngea
de parcă; încinid, vomita în spasme printre
degete.

Aura se îndepărtă imediat, pâlînd; o
porni la început încet, sovîind, apoi în-
cepu să alege cu pași mari fără a mai
privi în urmă. Se oprî abia cînd ajunse
în apropierea bătrînei, lîngă pod. Bă-
trîna își îndemna gîstele să-i mănînce
din buruienii întinzînd cite una, pe rînd,
la fiecare din ele. Gîstele ciuguleau su-
puse, fără a se grăbi.

— Ce le dai, măicuță? — o întrebă;
simțise dintr-odată nevoia de a vorbi cu
cineva, oricine, și orice.

— Paltin — făcu bătrîna.

— Și... le place? — mai zise fata; și
roși: întrebarea era prostească de-
a dreptul.

Bătrîna însă nu o auzi:

— Paltin! — repetă ea. Paltin uscat
ca să iasă bobocii albi!

Baraca se năru făcînd un zgomot as-
surzitor; Ripu își acoperi capul cu bra-
țele pentru a-și feri măcar ochii, cit de
cit.

Vuică îl izbie în avînt aîut de puter-
nic incit, din pricina umărului, se po-
meni venind peste el și căzărî impren-
uă, rostogolindu-se în paf, printre
scînduri.

— Perfect! — strigă Scherer, blocînd
motorul. Mai avem ceva de făcut? — îl
întrebă apoi pe maior.

— Podul, băiete — zise acesta. Atît:
lovitura de lîngă pod!

Vuică se ridică cel dintîi. Îi întînse
apoi mîna și lui Ripu ajutîndu-l să se
scocole la rîndul său de jos. Ripu se ri-
dică, în momentul următor însă se
trezi din nou la pămînt. Lucru ciudat:
nu simți nici o durere.

— Ce-ai, mă? Ce pățiși? — îl întrebă
Vuică, nedumerit. Ei, fir-ar al dracului!
— exclamă apoi zărînd capătul ciului
ieșînd din piciorul celui alut.

— Taci — îl suieră Ripu — ține-ți
gura. Nu-i nimic, dă-l în mă-să... Ce,
vrei să ne țină aici pînă la noapte? —
Fierul îi pătrunsesse adînc, în coapsă.
Și-l scoase încoștor, cutremurîndu-se.
Nu duruse de fel; se strîmbă însă, de-
oarece nu-și putea stăpîni acel sentiment
nelămurit de silă, de greață pronunțată
la vederea ciului acela ruginit pe care
și-l scoate din carne: ca și cum ar fi scos
de acolo un vierme, țînîndu-l de cap,
strîns.

Țînîndu-l strîns de braț, Drăgan îl
ajută pe Pavelu să urce în mașină; îl
instala în interiorul G.A.Z.-ului, într-un
colț și îl făcu semn șoferului să vegheze
în continuare. Coborî apoi, voină să se
îndrepte către ceilalți aflați pe mal, lîngă
pod.

— Mai durează mult, tovarășe secre-
tar? — îl întrebă Toma, ivit în pragul
„Pescărușului!”

— Nu; sintem gata, imediat — îi ră-
spunse.

— Atunci, pot da drumul la muzică?
— făcu Toma, bucuros; Drăgan înțelese
că ospătarul era cu totul străin de cele
bine lovituri. Că după-ăia o să dau și eu,

— Foț! — îi zise.

Toma își frecă mîinile din cale afară
de mulțumit:

— Să încălzesc atunci stația, da? —
și era vesel: un copil primînd o jucărie
mecanică.

— Încălzește-o...

— O bere serviți?

— Nu servesc...

— Rece! Am pus la gheață, special!

— Nu mulțumesc! mai zise Drăgan
îndepărîndu-se în grabă către pod.

— Cum se simte? — îl întrebă mai-
orul, odată ajuns acolo.

— Prost! — răspunse. Prost, deși si-a
mai revenit acum. Trebuie să-l ducem
acasă... cit mai repede!

— Pregățiți-vă! — anunță Scherer
ducînd aparatul la ochi. Atențiune...!

— Urmează: Acum! — gîndi Ripu,
fulgerător.

Aflat din-nainte sa, Vuică îl privea
cu încordare, nemişcat; așteptînd. Tre-
buia să fie foarte atent; pumnul lui
Ripu urma să-i zboare pe lîngă falcă
ștergîndu-l aproape obrazul, iar el —
mîmînd lovitura — trebuia să se arunce
pe spate, lăsîndu-se să cadă de-a ro-
stogolul peste mal, pînă jos la rîu, la
piciorul podului. Își simțea picioarele
tremurînd, obosite; repetaseră de ne-
numărate ori mișcarea, în grabă — se
zoreau cu toți acum — astfel că fusese
nevoit să coboare și să urce malul de
tot atlece ori; ceea ce nu însemna puțin.

— Atențiune... — făcu Scherer din
nou, pregătîndu-l; și roți încetșor ob-
iectivul aparatului de filmat.

„Cel puțin s-a sfișit!” — gîndi Ripu.
„Cel puțin, cu asta, totul s-a sfișit!”
Urmează: acum, și totul s-a sfișit!” Și
simți deodată că i s-a făcut cald.

Se uită la Aura cu coada ochiului în
timp ce se apleca din mijloc trimițîndu-
și în spate brațul îndoit din cot, pentru
a-și lua avînt; fata îl privea. El privea
de altfel în tot acest timp, se uitase
numai la el, mereu — dar nu mai zîm-
bea. Își dusesse mîna la gură apucîndu-
o între dinți, strîns, și aștepta încordată
împreună cu toți ceilalți, atentă la co-
manda lui Scherer ce avea să urmeze.
De fapt încordată erau cu toții, și ner-
voși; nimănu nu-i mai ardea acum de
amuzament, după cele întimplate cu
Pavelu.

Doar bătrîna — aflată nu prea de-
parte — își vedea de gîstele ei, în li-
niște.

— Atențiune! — făcu Scherer, pentru
a treia oară.

— N-am dat, mă — tu n-ai? — a-
proape că strigă Ripu.

— Cum dracu n-ai dat? — se holbă
Vuică. Asta ce mai e? — și arătă pata
roșcată căzută în nisip; pată de salivă,
amestecată cu sînge.

— Tu... de ce ai întors capul?

— Păi dacă strigase! — făcu Vuică,
uimit; și scuipea din nou. Ce era să
fac? — mai zise, prinzîndu-și între de-
gete un dinte care i se clătina.

— Ce-ai făcut, neamțule? — interveni
maiorul. Ce naiba s-a întimplat?!

— Nu știu, tovarș maior! — mur-
mură Scherer, speriat și nedumerit în
același timp. Eu le-am spus să stea! Să
stea, ca să schimb bobina: că nu mai
am film în aparat...!

Înainte ca cineva să-și dea seama de
ce se petrece, Ripu se repezi la el și
îl lovi în burță, din toate puterile. În-
cînd infundat, omul se aplecă în față
și căzu cu mîinile în nisip. Ripu încercă
să-l mai lovească odată — în coaste de
data asta, cu piciorul — dar plutonierul
se repezi și îl prinse strîns, răsucindu-
i mîinile la spate. Începu să se zbată în-
tre brațele lui, scîșînd; Vuică se repe-
zi la rîndul său și îl luă în brațe,
imobilizîndu-l:

— Ce-ai, bă!?! Chiar ai înebunit?
— îl strigă; iar sîngele îi curgea șiroaie
din buza ruptă, murdărîndu-l treningul.
Puțin îi păsa însă de asta: Ripu părea
a-și fi ieșit cu totul din minți. Ho! Hoo,
drace! — îl strigă, lupîndu-se din răs-
puteri să-l strîngă, nemişcat; și deși falca
îl duria îngrozitor, abia se putu stăpîni
să nu izbucnească în ris observîndu-l pe
Scherer cum umbra în patru labe, jur-
împrejurul lor, căutîndu-și ochelarii,
bîjbînd cu degetele prin nisip.

Văzînd că altfel nu reușește să facă
nimic, plutonierul își sălta brațul și îl
izbi pe Ripu peste ceafă scurt, cu mu-
chia palmei; aceasta se înmuie, dintr-o-
dată.

Rămase locului o vreme — cu brațele
căzute, atîrnîndu-i neputincioase pe
lîngă genunchi — apoi oftă odată, adînc;
și se năru la pămînt.

Scîrțîind din balamalele ruginite, por-
țile stadionului săriră în lături și se
izbîră de pereti, pocnînd metallic, surd.
Un pumn de oameni se revărsă pe alee,
umplînd-o. Mulți din ei, însetați, por-
niră către „Pescăruș”, risipindu-se pe în-
treaga plajă; maiorul îi văzu.

— Neamțule, gata? — întrebă.

— Gata, tovarș maior! — îi răspunse
Scherer. Era verde la chip; încă nu-și
revenise.

— Nu pot...! — șopti Ripu pentru a
nu știu cîta oară.

— Ba ai să poți! Acum ai să poți!
— îl repezi Drăgan.

— Ce, mă: țî-a plecat muierea? — se
răstî și Vuică. Îl duci domul, te pome-
nești! Îl duci dorul... fecioarei! — mai
zise; și rînji.

— Nu pot...! — făcu Ripu, din nou.
Și privea către pod.

Pîingînd în hohote, Aura se îndepărta
în grabă. Apoi începu să fugă, și o văzu
cum se repede printre doi oameni, care
tocmai treceau puntea; aproape să-i răs-
toarne. Și nu o mai văzu.

— Nu pot! — repetă Ripu. N-aiuziți
că nu pot? Ce vreiți? Ce vreți...?

Plutonierul tăcea. Maiorul se apropie:

— De ce nu poți? — întrebă.

— Tovă-maior... nu mai pot! — zise;
iar glasul îi tremura, obosit. E prietenul
meu! Cum să dau în el?

— Dar atunci cum ai dat? — făcu
maiorul. Și avea vocea rece, uscată, uni-
formă: incidentul cu Scherer îl scosese
din fire.

— Atunci eram beat... tova-maior!
Eram beat! — aproape că strigă. Asta e
cu totul altceva! —

Plutonierul tăcea.

— Minte! — sări Vuică. Minte, tova-
maior; să mor eu dacă nu minte!

Ripu se uită la el, lung. Îl privi timp
îndelungat, aproape cu doioșie, și simți
cum toată teama și îndoiala, adunate
în el în ziua aceea — se risipea tre-
pat; și scurg. Și deodată totul îi deveni
străin, și indiferent, și aproape că
zimbi...

— Ea! — zicea Vuică. Ea: puștoaica!
Fir-ar a dracului de boarfă, i-a sucit
mînițele cu totul! Ce te uita așa la mine?!

— Îl strigă, revoltat.

Continuă să-l privească. Îl privea nu-
mai pe el — pe Vuică — și zîmbea acum,
cu adevărat; era un zîmbet trist, înde-
părtat, de niciieri; iar lui Vuică rana i
se cicatrizase, într-un fel: sîngele i se
închegase în colțul gurii și părea a fi
o murdărie; o coajă murdară; un rest
cojit de mîncare, aflat acolo, în colțul
gurii lui strîmbe...

— Acum! — strigă răgușit Scherer,
pornînd motorul.

Cei doi nu se clintiră. Față în față,
așteptau parcă ceva împreună: ceva

— Nu scormonid acolo și trase de ceva,
înjurînd printre dinți; zgomotul încetă
brusc.

— Unde e Dumitrescu? — întrebă
Drăgan remarcînd lipsa plutonierului.

— Vine el...! — zise maiorul; ținea
portiera deschisă.

— Ai grijă! — îl șopti plutonierul lui
Ripu, înainte de a se urca; se oprise
ceva mai încoale, țînîndu-l pe după git,
strîns: Du-te mîine la policlinică... neapă-
rât!

— Păi... cum? Ați văzut? — mur-
mură Ripu.

— Am văzut, da; și îți mulțumesc!
Dacă afla maiorul... era vai de capul
meu!

— Bine, dar...!?

— Sesi! — șulera negriciosul în uni-
formă. Eu răspundeam de starea în care
se afla baraca; nu înțeleg cum de mi-a
scăpat cuilă acela; verificasem, perso-
nal, fiecare scîndură!

— Urcă. Mașina porni. Maiorul fișchîta
lui Ripu un gest de salut. Acesta îi ră-
spunse, cu mîna ridicată; apoi se în-
dreptă către pod făcîndu-și loc printre
oameni.

—...însingurarea! — mormăi Pa-
velu, țîrziu; mașina tocmai urca dimbul
ce marca sfîrșitul plajei, intrînd în oraș.
Violența...! — mai zise. Și ațpi.

În mașină era cald și miroses a ulei
încins; trecuseră de primele case.

— Sau poate că...! — murmură mai-
orul, absent, privînd în față prin geamul
stropit — Poate că...!

—

acoperişul „Pescăruşului”, sârmă de a-colo jos: Toma dăduse drumul la muzică.

— Şi muzica se revărsa peste plajă melancioasă, caldă, iar lumea se apropie şi — din mijlocul ei — răsări încruntat tinărul care îl lovisc:

— Ce, bă: dai în tata? În tata, bă? Hai?

— Şi îşi ridică braţul încet, îndoiindu-l din cot, cu palma făcută căsuşă.

— „Stie! Stie, da, să lovească...” — so-coti Ripu în gînd, fulgerător. Şi deodată totul deveni extrem de simplu; şi a-proapă că simţi cum i se face drag străinul; străinul acela care se pregă-tea să lovească.

— Mă prostule...! — îi zise zîmbind; şi îl observă pe bătrîn în urmă dînd agitat din mîini cu apa sîrind din ha-nele ude. Prostule...! — mai zise; şi îşi duse mîinile la spate.

— Aştepta. Acum aştepta şi era liniştit — şi gol în faţa lor privindu-l — şi aştepta astfel într-una iar toate îi de-veniră îndiferente curînd.

Oamenii îl prînseseră pe străin imobi-lizîndu-l înainte de a mai apuca să lo-vească; şi lîneau strîns ciorchine iar tinărul se zbătea furios între braţele lor-strîngînd.

— În tata mă? Păi nu ţi-e ţi-e ruşine? Ai? Ce ţi-a făcut, mă, ca să dai în el? Ce? Ce, mă? Zi, aşa: dai în tata! Păi nu ţi-e ţi-e...

— Şi Ripu îl asculta în picioare, cu mîi-nile încrucişate la spate — aşteptînd — iar lacrimile îi curgeau fierbinţi pe obraz, brăzîndu-l; şi era acolo, cu ei — cu toţi dimpreună — şi muzica ţîşnea din difuzor, răspîndind peste plajă o melodie ritmică; de jazz.

Tirziu, începu să plouă de-a binelea; ploaie de vară, caldă, care spală văzdu-hul de praf, limpezindu-l.

Cu sirena urlînd — pleznind însera-rea cu palele albastre ale semnalizato-rului electric — o dubă albă a salvării spîntecă puhoiul de oameni adunaţi pe plajă; cineva anunţase probabil autori-tăţile.

Maşina opri lângă pod scrişnînd din frîne. Îl urcă pe o targă, aşezîndu-l cu un ceasfar. Lumea se dădu la o parte, formînd un fel de culoar viu atunci cînd îl urcă; — citiva se desoperiră. Apoi trîntiră uşa după el şi duba porni, plecînd — şi mai rămase doar o rumoare tul-bure, neliniştită, de şoapte duse numai pînă la jumătate.

Ploaia se întetă. Aflat la asfinţit, soa-rele mai prînseseră o geană de cer senin rămasă la orizontul dealurilor; şi trî-mise de acolo o ultimă rază de lumină, ca de răcom bun, ce căzu oblic pe plajă spălînd în roşu pletele ude ale sălcio-rilor, în unduirea lor reţinută, calmă, sălcio-rii păreau acum a plînge cu adevărat tri-mînd în jos, către tulpini, lacrimi ur-suroase şi grele de sînge. Timpul îşi vedea de drumul său...

Noaptea se apropia cu repeziune.

— „Uică! ...uică! ...uică! ...căă! ...ăăă!”

Rîul curgea agale pe la picioarele lor, clipocind mărunţ, uniform, picăturile se înmulţiseră; mereu la suprafaţa apei cercuri mărunte, formau mai dese, ames-tecîndu-se între ele, urî.

— „Uică! ...uică! ...ăăă!”

— Nu! — strigă, Vuică — nu!!!

— „Uică-uuu! ...că-uuu! ...uu!” — îi răs-punse muntele.

— Vuică! — răcni Ripu; şi îl scutură din toate puterile. Trupul lui Vuică afîra însă moale, între braţele lui.

— Bine, mă, nepoate...! — mormăi a-tunci cineva, şi Ripu se simţi apucat de bluză, strîns; bluză pîrli, crăpînd. Se poate? Se poate să-l loveşti în ha-lu! Asta...?!

Bratul omului i se lipi de obraz, pe dreapta; încerca să-l ridice; şi răsuci capul şi îi înfipse dinţii în carnea aceea pîroasă, adînc. Bătrînul tresări surprins şi scoase un strigăt scurt, de durere.

— Apoi îşi zmuci mâna, înjurînd — nu înainte însă de a-l plezni pe Ripu peste gură, cu dosul pumnului.

Ripu se ridică în picioare. Îl văzu: avea părul tuns scurt, milităreşte. Îşi ridică braţele de-aşupra capului, îm-preună cu degetele — apoi lovi din toate puterile în fruntea aceea înaltă şi brăzdată de riduri a celui din-nainte; bătrînul căscă gura, larg şi căzu în apă plescînd zgometos.

Eliberat din strînsor, trupul lui Vuică se rostogoli pe mal; capul se afindă la jumătate în mîlul gros din marginea rîului; rămase astfel întins pe spate, primind ploaia în ochiul deschis. Ripu vru să se aplece asupra lui.

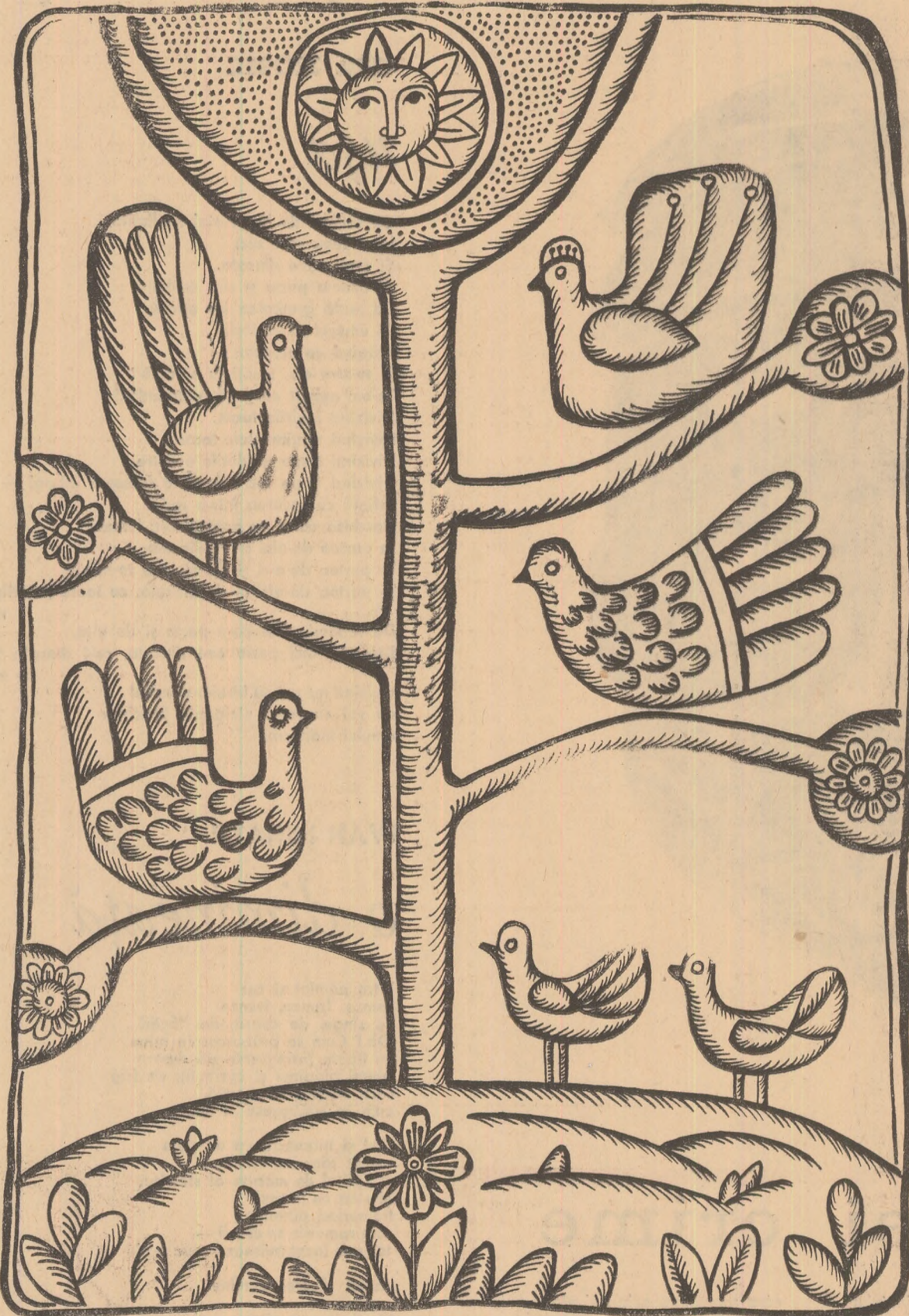
— Ce faci, mă? — auzi atunci. Dai în tata?

Lovitura îl aruncă pe mal, sus; se rostogoli printre picioarele celor ce începu-seră să se adune acolo. Se ridică cu greu.

— Oproţi-i! — strigă cineva, cu glas ascuţit; o femeie.

— Lasă-mă, tovarăşe...! — făcu un al-tul. Ce, vreai să ajung prin tribunale? Dă-i dracului, sint beţi!!!

Ripu se clătina; se clătina ameţit, şi tot atunci zări plisca zburlîndu-se pe

ILEANA DASCĂLESCU: „Pom cu păsări”

TRAIAN IANCU

baciul tudor

maestrului Tudor Argezi

M-a-nvălit azi-noapte-n vis Baciul Tudor, brad şi clopot, Şi cîntînd, cu dulce şopot, Codrii ţării i-a deschis !..

Baciul Tudor e Prooroc Cu Cuvîntul şi Ideea, Sufletu're de mult ceea! Puffăreşte scris cu foc !..

Mă luă uşor de braţ Şi îmi puse o-ntrăbare: — Cine-o face, cu neaţă, Limba românească, care ?

— Viaţă, prînsă în comori, Baci-prooroc, din Oltenie, Ţi-a dat neamul insomnia Şi rădăvan ce patru soş...

Ce să umblî, Crai bogat, — Înleag cu tulburare, — Prin eternul cer al ţării, În eternela tropare,

Unde umblă-n largul lor, Dorul, Dragul, Doina, Nunta Făt-Frumos, Suta-cărunta, Jucînd hora-n tact uşor ?..

Domn etern, pe-un rai de vis Peste vraci şi magi de carte, Tu, prin secole, desarta, Trudei slova i-ai deschis !..

Căci doar truda, în alean, Nu e limba ?... Nu e slova ? — Trandafir de măghera !.. — Frunză verde laiodoran !..

— Baciule, din ce străfund, Aduni fulgere la cină ?... Şi-ai chemat sufletul meu, Să se-mbete de lumină ?..

— Românaş, născut poet, La-ntrăbarea ta, nepoate, Şi răspunsu-i fără moarte !.. Tu, să sapi adînc şi-ncre!

În durere şi-n plîuit, Baciul Tudor, brad şi clopot, Se-apucă iar de plîuit, Într-ai visurilor clocot !..

ŞTEFAN STOIAN

Aşa am vorbit noi atunci, în vi-nerea păstelui, seara, cînd eu avusem voce să mîncîc ouă roşii, pe cînd sora mea Micşu nu, pentru că ea era mică şi nu putea să nu ţină post, atât de mică era.

Şi, la sfîrşit, nea Jan m-a bătut pe umăr şi mi-a spus „Vezi că mă-ta nu are bani. Văd. Şi tu eşti destul de mare. Sint. Tu eşti băiat deştept. Da. Şi pe mine ai să mă ţii minte”.

Ştiam unde vrea să ajungă şi spu-neam da, şi unde vroia el să spun nu, nu, spunea. „Citeva luni n-o să mori. Nu. Şi o să faci rost de bani. Da”.

Nea Jan mă lubea, era fratele mar-ei, îl lubeam şi eu pe nea Jan, iar el era pietrar de cruci, şi asta era tot ce putea să facă pentru mine pe atunci.

Apoi, mama a început să-mi lase în fiecare dimineaţă un pahar cu lapte şi sub pahar un leu, adică atât cît îmi trebuia.

Cînd plecam eu era devreme şi voi toţi dormeaţi, iar terenul nostru era gol, şi eu treceam prin el şi mă duceam la lucru. „Bine ai venit, bă-iatul, îmi spunea el şi mă punea să ascut dăţile. Mergte treaba? Mergte, spunea el şi îl ajutasă să ridice crucile în cărău lui Dinică cînd plecau la cîmîtir să predea com-enzi”.

La prînz muncam amîndoi sub salcîm. Nea Jan scotea din buzunar bidoanaşul de argint şi mi-l întindea. „Trage băiete, şi beam rachiu de cor-coduşe. E că e bun? E. Asta-i via-ţă, să ştii şi tu, acum hai să luăm ceva în gură”.

Mîncam şi mă întindeam la um-bră. Nea Jan fuma şi după ce arun-ca chîştocul îl strivea cu călcîiul.

— Asta te iei de fumat Ţiti, mă-car atîta să înveţi şi tu de la mine”.

Seara, cînd venea Feni, nea Jan bătea din palme şi spunea „Mun-ceşte omul, dar mai bea şi cite un vin, este băiete? Este”.

Şi plecam toţi trei la „Pescărică”. Beam o halbă cu sirop, iar ei doi beau vin şi se sărutau cînd eu în-torceam capul.

Îl lubeam tare mult pe nea Jan, şi aşa a trecut vremea.

Într-o dimineaţă l-am găsit dor-mînd sub salcîm, m-am apropiat de el, putea tot la rachiul, avea cămaşa udă şi dormea acolo, sub salcîm, pe larbă. Am luat pila şi am început să ascut dăţile. Abia cîte prînz nea Jan a deschis ochii, a clipit de cite-va ori, apoi m-a chemat la el.

— Unde ai fost? — Aici, am spus, am ascuţit dă-ţile şi acum dau cu şmirgel pe crucea lui Tacu Vasile, comanda aia, ştii matale.

Vino mai aproape.

M-am aşezat lângă el, şi iarba era încă udă. Un timp n-a spus ni-mic, apoi aşă dînr-o dată s-a ridi-cat şi mi-a ars o palmă.

— Altă dată să mă scoli cînd vezi că dorm, pricepi? — De ce dai nea Jane? l-am în-trebat.

— Taci. — Mama mi-a spus să am grijă să nu te supăr, că matale îmi eşti ca şi un tată şi eu... — Taci, taci, taci o dată, a strigat el, se uita la mine fără să cli-pească.

Apoi îşi aprins o ţigară.

— Tu eşti băiat deştept, mi-a spus, şi un băiat deştept ca tine nu plînge, măcar atîta să înveţi şi tu de la mine. M-a luat de git şi m-a sărutat pe buze.

— Esti supărat pe mine? — Nu, am spus.

— Spune mă, eşti sau nu? — Nu, nu sint, nea Jane. — Du-te dracului, mi-a spus, şi mi-a făcut vînt, spune cînsti? — Cînsti, nea Jane, nu sint. — Atunci e bine, a zis, şi s-a lă-sat pe spate. Stătea întins pe iarbă trăgea din ţigară şi nu semăna de-loc cu el.

— Tu mai ştii mă unde stau eu? m-a întrebat.

— Sigur că ştiu. — Uite ce faci, a sculpat ţigara, uite ce faci, se scootea prin buzu-nare, ia de aici, a zis, şi mi-a întins o hîrtie de trei lei.

— Te urci în tramvai şi îi dai drumul, cînd ajungi acasă nu intri pe poartă, sari gardul în dreptul vi-şinului şi întri în bucătărie, mă-n-te-legi?

— Da. — Şi vezi să nu o scoli pe Fani, mă-ntelegi?

— Da, nea Jane. — Că ea doarme, nu o scoli, doarme că e obosită, tu n-o scoli, te duci în antru, deschizi dulapul, ştii care?

— Dulapul din antru. — Aşa, vezi, tei o scoliă cu rachiu, închizi dulapul, şi vii cu ea încoac-mă, întelegi?

— Da. — Atîta să ai grijă să nu o scoli pe Fani. — M-am ridicat să plec. — Atîta te rog, a mai spus, şi şi-a îndreptat un deget spre buze.

— Nici o grijă, nea Jane, am spus. — Tu eşti băiatul meu? — Da. — Şi un băiat nu minte, sau minte, ia spune? — Nu minte, am zis. — Să nu mă minţi Ţiti, că te

omor în bătaie şi pe urmă îmi pare rău de tine, şi n-am să te mai pot vedea nicodată, auzi. — Eu nu mint nea Jane, am spus. — Bine, atunci nu mai pierde timpul. — Nu era cine ştie cine nea Jan, era doar unchiul meu care mă du-cea la mecluri. El îmi pusese pri-malul daltă în mîni, iar eu trebuia să-l iubesc, şi îl lubeam mult mai mult decît spunea mama că trebuia. Cînd puteam să-l spun „nea Jan” îl lubeam cel mai mult. Era uşor să sari gardul la el acasă, şi eu l-am sărit prin dreptul vişinului, şi m-am dus în spate la uşa bucătăriei pe care am împins-o uşor. Fani frigea nişte carne pe plită şi vorbea cu nea Stere sifonaur care stătea rezemat de perete.

— Ce mai e şi cu asta? a întrebat nea Stere.

— Lasă-l în pace, ce cauţi Ţiti? Vrei să mîncîci?

— M-am dus în antru, am deschis uşa dulapului. Şi nu am văzut nici o sticlă.

— Ce cauţi tu? m-a întrebat Fani din bucătărie.

— Rachiu, nea Jan mi-a spus că aici trebuie să fie, mi-a spus să-l duc.

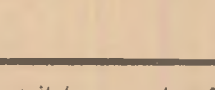
— Lasă ţuica, făcu ea, vino să mîncîci.

— Nu pot, şi nici nu mi-e foame. Hai dă-mi-o?

— De unde să-ţi dau, ce, a în-bunîit, care ţuică? — Mi-o dai sau nu? — N-am nici un strop, visează ţuică beţivului dracului. — I-am întors spatele şi am ieşit în curte. — Ascultă Ţiti, a spus Fani ve-

MIHAIL NICOLAE PAUL

femeia ciber-netică

Aculessam îngrozit! O asemenea monstruoşitate nu putea fi concepută decît de un creier negru, de un criminal pentru care viaţa omului nu valorează nici cît nebulă sub unghie. Abia acum îmi dă-deam cu adevărat seama în ce pericol se află prietenul şi colabora-torul meu Eugen. Trebuia acţionat imediat, timpul era prea scurt ca să-l pierdem făcînd planuri de bătaie.

— Le dau dracului şi de păpuşi cibernetice şi de Congres, urla eu sîrînd în picioare. Plec! În avion, repede! Pistolul...!

sentimentele, mele dar citii în ochii lor că agitaţia mea nu putea rezolva nimic. Mă auziră din nou în fotoliu şi-mi prînseseră fruntea în palme... Simţii mina presedîntului pe umăr...

— Să mergem, spuse el încet. — Ne ridicară.

— Ar trebui totuşi să rămîna cineva aici, murmură bătrînul. Cred că prietena noastră e cea mai indicată.

— Mă cam indolesc... Şi ai fost într-adevăr premiat pentru femeia cibernetică de care povesteai?

— Nu se poate! Vrei să te răneşti? Ştii ce...? Ca să nu-ţi fie frică singură, dă-i un telefon lui Modest. Spune-i că-l refuză şi să vină şi n-are să se logodnă. Atunci, grăbiţi-vă!

— Bună idee, spuse logodnica mea. Atunci, grăbiţi-vă!

Un moment, vîrlog, mă făcu atent redactorul. Vreţi să spuneţi că toate astea s-au petrecut în realitate?

— Bine! — Mă cam indolesc... Şi ai fost într-adevăr premiat pentru femeia cibernetică de care povesteai?

— Nu se poate! Vrei să te răneşti? Ştii ce...? Ca să nu-ţi fie frică singură, dă-i un telefon lui Modest. Spune-i că-l refuză şi să vină şi n-are să se logodnă. Atunci, grăbiţi-vă!

— Bună idee, spuse logodnica mea. Atunci, grăbiţi-vă!

— Mai rău! Pînă atunci secretul cel mai absolut. Esti atentă, Cristina?

— De ce tocmai eu? — Toată lumea! Şi... la treabă!

— Să vedem înţil ce se spune şi Eugen. Potriveste aparatul de recepţie... Şi, mai e nevoie să vă spun, că el nu trebuie să ştie nimic...? — Asta vine de la sine! De altfel o să vorbească presedîntele.

Cap. XV. Noutăţi extraordinare!

Tac... tac... poc-poc... tac... poc... toc!

— Servus, zise Eugen bine dispus. Am noutăţi extraordinare! Ne îngrămădirăm în jurul aparatului. Ceea ce auzirăm schimba complet planul de luptă făcut de noi abia cu cîteva minute înainte.

Eugen se afla acum într-o cabină a iachului „the Blue Duck” — Răjoiul albastru ca muşafir al lui Mr. John Westinghouse. Se îndreptau spre continent unde Patronul trebuia să ia parte la o experienţă ce urma să aibă loc peste douăzeci de zile.

— Mi-a cerut să-i dau concursul şi după aceea zicea că nu mai vrea nimic de la mine. Vrînd-nevrînd am aşteptat. Cu timbrele din păcate nu se ocupă.

Era lăsat liber, dar într-o zi îi venise în minte să arunce o privire în cală izbîndînd din nou să însele vigilenţa paznicilor. Spre marea lui uimire, cala era plină cu tot felul de roboţi, toţi cu teasta de sticlă, incasabiliă fireşte, prin care se putea însă observa în voie mersul mecanismelor dinăuntru. Scosese VİPLEXUL ca să ne vominească cînd un tangaj al vasului îl avîrîrise pe toţi roboţii şi-i schimbase undă la aparat. Se nimeri un post care transmitea muzică electronică şi era dat la maximum. Spre uimirea lui, vreo şase din oamenii mecanici aflăi mîi în apropierea sa, se aleseră cu capetele sparte, fără să fi fost loviţi de nimic. Îşi dăduse seama că acesta se datoră efectului de rezonanţă, căpătîniile de sticlă răspînzînd dintr-o probă la efectul din note stridente ale simfoniei electronice.

E celebru tunc al baritonului care cîntă într-o sticlă de lămpă şi o face tîndărî. Bineînţeles că vibraţiile nu au putut sparge chiar sticla incasabilă ci doar pe cea a lămpilor de radio. Pe urmă, din cauza temperaturii deşajate, a crăpat şi învelsul cel gros dinafară. Pînă să mă mir eu, temnicierii mei, atraşi de zgomet, năvăliră în cală şi mă luară pe sus ducîndu-mă în faţa Patronului. Acolo mă scotoacă şi dădură peste magnetofon. Ochi de vultur să înnebunească, nu alta cînd dădu cu ochii de aparat. Se linişti vîzînd că din

lîmba esperanto nu înţeleg o lotă. După asta nu-mi mai dădu nici o atenţie. Îl chemă pe Mantovani şi-l trase patru perechi de palme care ar fi căpăit şi un brontosaur. Apoi plecă luînd cu sine magnetograful. Mantovani îşi frecă bărbia gînditor apoi flueră un „boy” şi-l trimise după Bull Dog. Odată intrat în cabină, acesta fu luat în

trănt-o serie de pumni şi picioare şi bătut mînc. După plecarea lui Mantovani, Bull Dog flueră acelaşi boy şi convocă paznicii pe care-i bătu pînă la sînge cu un şcaun.eram foarte curios să văd după cine vor mai trimite paznici. În loc de aceasta ei îşi sulfecară minele şi se năpustiră asupra mea... Noroc că după patru ore Patronul se sezişă de urletele mele şi puse să-l arunce pe unul din el în mare!

Pe Basedog! Pedepsă mi se păru excesivă, dar Bull Dog mă asigură că poate foarte uşor să atîngă uscatul, dacă e în stare să însoate patru sau cîinci sute de mile. Nu pot să-l sufăr pe acest ticlos.

După ce ne dădu veste despre stăntarea sa, care mergea spre bine graţie hranei excelente şi a tratamentului primit, prietenul nostru se grăbi să ne întreba dacă reuşisem să descifrăm textul trimis de dinsul.

— Nimic de seamă. Simple chestiuni administrative, rosti presedîntele. Despre un garaj care trebuie mînturat şi aşă mai de-parte. Înjurături, fireşte, cite vrei.

Eugen primî toate aceste explicaţii drept bune. N-avea absolut nici o bănuială. Noi însă, după ce rămăserăm singuri ne privirăm perplecşi. Înainte, de bine de rău, aveam un punct de reper: insula. Dar cum desoperi un iacht mic cît o coajă de nucă, ce aleargă cu patruzeci de noduri pe oră, pe suprafaţa nefîrşită a oceanului...?

Nuam! HARRY, tînarul savant negru, dăcă scăpase cu viaţă, ne mai putea conduce în vizuina „Patronului”. Şi odată jubini acolo stiam noi să-l constringem să pună în libertate pe iubitul nostru prieten...

Îţi mărturisesc că povestirea dumitale a început să mă pasioneze. — Naide de? Spui aşa şi în fond cine ştie ce cloceşti!

— Nu, nu! Sint absolut sincer, te rog să mă crezi!

Femeia cibernetică era gata! O priveam! urmăream fiecare mişcare, însă bucuria nu izbutea să-şi facă drum în sufletul meu. Prea mult nenorociri erau legate de această operă! După terminarea ultimelor probe, ne îndreptară în grabă spre aeroport. În cîteva minute reactorul se deslipi de sol şi în curînd zbura pe deasupra norilor...

(va urma)

CIRIL ZLOBEC

ușa

Ca semnul de hotar stai neclintit... Si dintr-o parte și din cealaltă... Pe umărul tău tainele... De veacuri stăm de-o parte și de alta...

JOŽE ŠMIT

răul
veacului

Unde mai rivnești să ajungi, unde alergi dus de disparare... Ca fiarele fugărite de vânător...

LOJZE KRAKAR

dimineată
de iarnă

Și iată iar sub pasul tău ghețurile, lumea împietrită sub oglinda de gheață... În ceasul acesta ciudat, fiecare pentru sine...

IVAN MINATTI

o dimineată

Între pământ și cer frunze, frunzo, frunze de sînge, de ceară, de flăcări... Gol și întunecat ca un pom ascult tăcerea în mine...

ASOUL TĂCĂREA

ASOUL TĂCĂREA

TONE PAYCEK

hoinărend seara

Îmi place în amurgul coborînd Singur pe străzi să hoinăresc prin oraș... Cu bărbia în piept, cu mîinile în buzunar... Lucea veche, precum un cocac bătrîn...

JANEZ MENART

crochiu

Mașă de marmorău bar, rece, sură -- al vieții mele searbădă simbol... Fac degetul penel, îl moi în ea și desenez: un pom, o casă-n zare...

DIN COMORILE ARTEI NEGRE (Mască - Nigeria)

umbra unei crime

La Dallas, orașul intrat în istorie prin întunecata zi din 2 noiembrie, 1963, autoritățile americane au desvelit de curînd două plăci de bronz... O flacăară arde din acel noaptea, fără întrerupere...

Nix, la locul asasinatului și în care apare un insulul după o movilă, sprijinit pe caroseria unei mașini și îndreptînd o armă asupra mașinii prezidențiale...

comentariu

bil, de boli apărute brusc, sinucisii sau împușcări în improprietate neconcludente... Unul singur pare să mai fie în viață, și acesta e Ruby...

care reprezintă cele trei gloante fruse asupra sa... Deschis epocii contemporane, înțelegînd-o și interpretînd-o la modul său... A fost cel mai finăr președinte al Statelor Unite...

b o r i s v i a n

Născut în 1920 și mort în 1959, Boris Vian devine (mai ales post-mortem) eroul legendelor tesute în jurul boemii pariziene...

pasiune pentru scriitorul Jean-Pierre Sartre (aluzia e evidentă). La o conferință a lui Sartre a cunoscut-o pe Alise, fata de care se îndrăgosteste...

lucru. Găsește doar posturi care îl storce de vlagă, dar munceste ca să poată cumpăra flori pentru Chloé... În consiliul de administrație al unei mari societăți capitaliste...

moasă. / -- Nu să mai săpăm... / -- E pungășul asta de Arland / -- Nu face nimic și cîștigă mai mult / -- N-o să se mai existe mereu...

unor căi ferate care nu servesc nimănui, mai sînt și alte lucruri: soarele, marea, păsările, copiii, iarba, nisipul... Angel întreabă: „Ce-i de făcut? -- Să existe pe pămînt, zice Anne... Să existe pe pămînt, pe nisipul acesta...”

Uneori însă B. Vian recurge la construcția absurdă gratuită și la calambur. Dar asemenea mici deficiențe sînt reagiuri jucate de o imaginație fertilă...

bajului, cu atîtea expresii alcătuite din cuvinte întinse care de multă vreme și-au pierdut frăgezimea și sensul... Într-un iubirii, laudă acțiunii, cîntec al tristității omenești și al bucuriei de a trăi...

CORNELIA COMOROVSKI

ion barbu

contribuția spiritului geometric la structurarea universului afectiv barbian

„...pentru mine, poezia este o prelungire a geometriei, așa că, rămânând poet, n-am părăsit niciodată domeniul dinv. al geometriei”. (1)

Ion Barbu

Conceptia lui Ion Barbu despre poezie și cunoașterea apare pe deplin cristalizată în parafraza Vegheș lui Roderick Usher (2).

Ciudata „vale a edificiului Usher” este chiar universul barbian, în care poetul ne conduce ca un mag, posesor al tainelor inițierii. Tărîmul se supune „tabelor unei nerepetate Physics”. Ca înolădarea în viața și opera sa, Barbu este pe deplin conștient de singularitatea universului său „...cadrul aflat al unor modificate, deviate orologii, durind necunoscut...”

Și, deodată, afrmăția tulburătoare prin inedit și concentrare: „sub revolta continuată a zidurilor, consolidare în cub, zar de automorfă lumină”, un adevărat nestemat al expresiei poetice a celui despre care Tudor Vianu spunea: „Nu există un alt poet român care să spună mai mult în mai puține cuvinte” (3).

Și ne oprim la această expresie, subliniind mărturisirea de credință: „Zidurile” sînt limitele pe care cunoașterea umană le are la un moment dat, limite într-un fel dureroase, dar provocînd revolta ce implică progresul. În lumea cunoașterii, există însă un loc singular, afirmat cu orgolul suveran: „cub, zar de automorfă lumină”.

Este interesant că figura geometrică „cub” joacă un rol esențial în teoria măsurilor (disciplină matematică modernă), unde are într-adevăr un rol central, autonom. Astfel încît determinarea ulterioară „zar de automorfă lumină” este apăsătoare necesară. Automorfismul înseamnă o proprietate a unei mulțimi de elemente de a coincide cu ea însăși la o anumită transformare. Și, într-adevăr, universul barbian este unic și suficient singur.

Iată, deci, un exemplu elocvent în care se vede că apropierea spiritului noțiunilor matematice (și nu, bine înțeles, a înșelăciunilor) spulberă mitul ermetismului barbian.

La o lume de sinteză este însă necesar, pentru pătrunderea în miracolul ei tărîm, un spirit de sinteză.

Roderick Usher, „...mai înalt prin sălbăteala, mătăsoasa și proteoasa sur-

pare a părului) cunoștea nelm-părțit fiinta îndelung provocată a Poeziei”. Este un evident autoportret al poetului, amant unic și irepetabil al Poeziei, care „...se desfacea liberă de figura umană ca o sperată poartă”.

O geometrie superioară prin armonia și puritatea ei, comparabilă cu geometria lui Euclid, Lobachevski sau Riemann, guvernează tărîmul lui Roderick Usher, frământat de „inșomnia concentrată”, a Principiilor”. Mai mult, tărîmul pare determinat de o geometrie sintetizînd geometriile cunoscute, o „îmbrăcarea simultană a glorioase, certe geometrii”. Se știe că geometria lui Euclid este aplicabilă lumii obișnuite, tridimensionale. Dar, investigațiile fizicii contemporane au demonstrat că geometriile așa-zise, „necucidiene”, negînd postulatul lui Euclid al paralelelor, departe de a constitui niște simple construcții logice, sînt aplicabile lumii tetra — și multidimensionale, intervenind, de exemplu, în teoria relativității a lui Einstein. Universul este descris astfel mai complet, mai adînc. Vorbind de similitudină „glorioasă”, celorlalte geometrii”, poetul subliniază astfel pregnant unicitatea și superioritatea universului său „Superioritate”, căci orice geometrie pare totuși săracă și limitată în lipsa afectului. Afectul este local cel care oferă umanizarea universului barbian și ineditul său, căci, structurat geometric fiind, are însă impregnarea pretutîndei, în celele sale, prezența omului, a sentimentelor lui celor mai adînci.

„Cunoașterea aici era locuire, canonică deplasare în spirit. Verificare a gândurilor iubite pe căi închise și simple ca lîncile unui triunghi”. Ajuns la sinteza intelectuală cu afectul, la Spirit, universul se constituie armonios, rațional structurat. Simbolul triunghiului, departe de orice apropiere mistică, concentrează, prin simplitatea sa extremă, ordinea și armonia desăvîșită existente în lumea Spiritului. Orice încercare să vadă aici o evaziune din real, face o confuzie grosolană, căci se desprinde din ce în ce mai clar că nu este vorba de o evaziune din real, ci de o descoperire a unui tărîm inedit al realului, cu milioane de inedit, ce solicită, la rîndul lor, un intens efort de înțelegere, cunoașterea a ceea ce Barbu numește „alfabetul prismatic”.

În tărîmul lui Usher se face auzit

acest cîntec ciudat și răscollor, am spune, într-un anumit sens, chiar „sentimental”: „O, neistovit spectacol, calmă participare! Esti majorarea plină la gînd a dulcilor esențe familiare. Vale lizată, hore ferice ale ecurilor, arce protectoare, cerești; străvăzută ariditate a acestor cămări e blind împletită de o alernată măturătoare... Căi ale științei comunicate, nuptiale cunoaștere; antene ale Dragostei, măsurînd rostogolirea de gemeste astr...”

Nicăieri, poate, în poezia românească, sentimentul cosmic nu apare mai potențat. El pornește de la „dulcele esențe familiare”, fiind de afect, poate chiar de contingent, dar ajungînd la forma superioară conceptuală.

„Rigiditatea” aparentă este înlăturată de permanența afectului. Esențială este acea „nupțială cunoaștere”, pe căile „științei comunicate”. Cere-monial „nupțială” a unirii intelectului cu afectul, permite perceperea „rostogolirii de gemeste astr”. Este ca acel „cîntec al sferelor” pitagoric, ce voia să ilustreze armonia universului.

Cit de departe au rămas zbuciumările dionisiace, impure, produse sub influența vădită a lui Nietzsche! Poetul și-a găsit lira lui singulară și, de acum, orice penetrație străină este imposibilă.

Intervine, la un moment dat, în relevarea structurării lumii lui Usher, o apropiere adîncă de spiritul matematic: „...faptul taumatologic al Analizei, conferind existență străină și transferată extremelor pulverizării”.

Analiza matematică este o disciplină științifică fundamentală. Ideea asimulului „calcul diferențial și integral” constă, în ultimă esență, în divizarea în părți din ce în ce mai mici a unui interval, ceea ce permite, la limită, definirea unor operații net distincte calitativ de ceea ce se putea oferi o matematică a finitului, adică este în fond vorba de acele „extreme pulverizării”, care provoacă o „existență străină și transferată”. Din nou spiritul matematic servește la realizarea unor determinări de o densitate superioară, nerealizabile pe altă cale.

Domnia de sinteză răbufnește violent, negînd cufundarea în „temporal” printre-o existență banală, ciclică și preconizînd ridicarea la spiritualitatea geometrică, insensibilă la erodarea timpului și contingentului, din nou nu prin evaziune, ci prin construirea unei

opere singulare și inatacabile: „Sop-tiri de la Monos, la Una! Sparge hibridul acestei necucii creatora de scădere, de ciclu, de temporal. Sfera singur Och, prin toată această spiritualitate a vederii, prin tot gîndul cufundat și geometric la care te-am strigat!”

Se observă din nou rolul sintetic și revelator al noțiunii matematice de „inecuație”, subliniind dezechilibrul creat de contingentul „hibrid”.

Finalul parafrazei sintetizează dezvoltarea precedentă a gândurilor poetului printre-o profesie de credință transanță: „...buretoasă, venerabila

navă a Științei forțează acest cer solid și pinzele ei deprimat aliază aedica stirpă a Usherilor...” pentru

„Știința singură e ca o navă „buretoasă”, „venerabilă”. Inflexiunea ironică, de așteptat din măturisirea din poemul Umanizare, se referă — credem — la suspendarea cerebrală a științei, care are, din lipsa contactului umanizant, „pinzele deprimat”. Pentru reușita temerară expediției de cunoaștere, „navă Științei” trebuie să-și alieze „stirpa Usherilor”, a oamenilor de sinteză, larg cuprinzători, care să poată îmbrățișa universul în ansamblul lui.

navă a Științei forțează acest cer solid și pinzele ei deprimat aliază aedica stirpă a Usherilor...” pentru

„Știința singură e ca o navă „buretoasă”, „venerabilă”. Inflexiunea ironică, de așteptat din măturisirea din poemul Umanizare, se referă — credem — la suspendarea cerebrală a științei, care are, din lipsa contactului umanizant, „pinzele deprimat”. Pentru reușita temerară expediției de cunoaștere, „navă Științei” trebuie să-și alieze „stirpa Usherilor”, a oamenilor de sinteză, larg cuprinzători, care să poată îmbrățișa universul în ansamblul lui.

Se află acunsă aici dorința renașterii de profundă multilateralitate, de cuprindere complexă, simultană a lumii. Se definește astfel un crez umanist barbian, net distinct în contextul concepțiilor asupra posibilităților de cunoaștere ale omului.

Profesiunea de credință din Vegheș lui Roderick Usher demonstrează importanța organică, structurală, pe care o acordă Ion Barbu rolului științei în sondarea afectivă a lumii.

Expresia poetică a „parafrazei”, dincolo de atmosfera — declarată, și nu organic — poetică (sînt cunoscute noțiunile lui Poe The Fall of the House of Usher și The Colloquy of Monos and Una), este impregnată de spiritul unor noțiuni matematice, care realizează un transfer și o relevare de sens de extremă concentrare, dar cu nenumărate ecouri afective.

Se confirmă astfel părerea exprimată de Al. Rosetti și Liviu Călin, care subliniază rolul formației matematice în constituirea universului barbian: „Gîndire științifică obiectivă, e a resimțită ca hotărîtor în evoluția sa contactul susținut cu opera lui Gauss, Riemann și Klein... Ion Barbu s-a specializat în domeniul algebrei axiomatică, disciplină științifică în care speculația abstractă, orientarea către esențe sînt caracteristice. Aceasta explică de ce o parte din opera sa literară se situează sub zodia difișității, dar nu mai puțin lipsitoare a expresiei critice...” (4)

Vegheș lui Roderick Usher este un tulburător poem al cunoașterii, plin de nostalgia limitelor, dar transmînd un optimism de infinite conexiuni, consolidat pe unirea intelectuală a Științei, cu afectul, cu Arta, într-o sinteză determinînd un univers singular și geometric, dar în care Omul, prin esența sa elevată, este pretutîndei prezent.

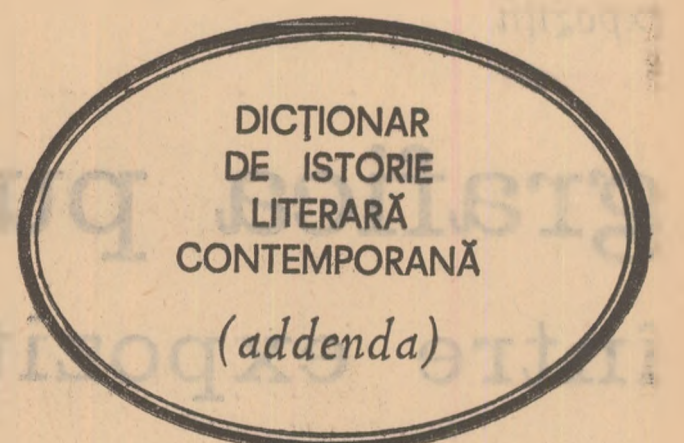
BASARAB NICOLESCU

(1) Ion Valerian, De vorbă cu d-l Ion Barbu în Viața literară, nr. 38 (1927).

(2) Ion Barbu, Vegheș lui Roderick Usher — parafrază la volumul Euclid de Dan Botta, ed. Luceafărul, 1931.

(3) Tudor Vianu, Ion Barbu, ed. Cultura Națională, 1935.

(4) Al. Rosetti și Liviu Călin, Prefață la volumul de Ion Barbu, Editura pentru Literatură, 1966.

vladimir cavarnali

Vladimir Cavarnali își face debutul editorial printr-un volum de Poezii (1934), premiat de Editura Fundațiilor, alături de Inimă sub sărb de Eugen Jebeleanu și de Cloșca cu puși de aur al lui Dragos Vrinceanu. În 1939 a publicat volumul Răsadul verde al inimii stele de sus și plouă.

Poezia a constituit pentru Vladimir Cavarnali un apanaj al tinereții în care sub forma unui protest social era o adevărată literatură: Nici Arghezi, nici Serghei Esenin n-au ecou / În sunetele-nșine-n tonuri grele. / Alexandru Block e trist în versul meu / Cum buzele-mi sînt arse-n cîntecul mele //.

Sub imaginea înșelată a unei evadări din „melodii romantice”, poetul a cîntat „cîmpurile aspre și netede” recomandînd oamenilor să „nu caute dragostea unde-nfloresc vișinii”. O dezolare agrestă drogată cu mustul pămîntului reavăn și al plantelor triste formează nota tonică a atmosferei sale poetice care nu a reușit să-și impună o evoluție în literatură, înregistrîndu-și numai debutul.

În ultimele două decenii a continuat să scrie poezii și să publice mai ales traduceri din literatura rusă (M. Bulatov, A. Brodele), dînd cea mai frumoasă versiune românească a Mamei lui Maxim Gorki. Poeziile sale nu sînt notații pline de sinceritate conținînd orizonturile unor idealuri certe: În care țară sînt aici? / În țara viitorului furiat de mine / Unde Pegasul n-are ce căuta în vise / cu flautele inimii închise. Dezolarea și sentimentalismul bucolic al vechel sale liric nu mai au ecouri în poemele publicate între 1955—1958 (Gazeta literară) și nici în versurile pentru copii.

EMIL MANU

boris cazacu

S-a născut la 15 ianuarie 1919. Licențiat în literă și filozofie cu specialitatea filologie modernă este profesor universitar și membru corespondent al Academiei R.S.R. Din 1962 este director al cursurilor și colocviilor științifice internaționale de la Sinaia.

Unul din primele sale articole se ocupă de influența latină asupra limbii și stilului lui Mircea Costin, publicat de profesorul său N. Carotjan în „Cercetări literare”, din 1943. B. Cazacu undea însă spre o istorie a limbii române literare, al cărui primul volum — de la origini pînă în începutul secolului al XIX-lea — l-a realizat, în 1961, în colaborare cu Al. Rosetti. Unele studii și articole precum Probleme ale studierii lexicului limbii române literare din secolul al XIX-lea („Studii și cercetări lingvistice”, 1962, fasc. 4, p. 479—490), Neologismele în scrierile lui Anton Pann (în vol. Contribuții la istoria limbii române literare în sec. al XIX-lea”, 1956, p. 23—50), Expresia artistică a pesajului românesc la Alexandru (în „Gazeta literară”, 1965, nr. 37, p. 3), Sur un procédé de technique narrative dans „Kir Ianulea” (în „Cahiers de linguistique théorique et appliquée”, 1965, p. 45—51), o serie de articole despre arta literară a lui M. Sadoveanu, Însemnări despre limba și stilul poezilor lui Tudor Arghezi („Gazeta literară”, 1965, nr. 21, p. 4), Cîteva aspecte ale stilului din romanul „Desculți” („Limba română”, 1954, nr. 3, p. 38—48) ne dau teme să credem că opera, începută cu Al. Rosetti, de mare importanță pentru cultura românească va fi continuată, analizîndu-se fenomenul dezvoltării limbii române literare pînă în zilele noastre.

Boris Cazacu, este la noi și inițiatorul unei metodologii specifice de cercetare a limbii și stilului scriitorilor. Volumul său Studii de limbă literară — Probleme actuale ale cercetării ei, (1960) aduce în discuție vechea dispută dintre lingviști și critici literari cu privire la domeniul stilistici. Fără să respingă posibilitatea abordării și de către critica literară a problemelor limbii literare, B. Cazacu pledează pentru legitimitatea lingvistului de a studia sub unghiuri variabile stilul scriitorilor. „Ținînd seama de caracterul creației artistice, lingvistul nu se poate limita la studiarea faptelor specifice funcției primordiale a limbii — aceea de comunicare a ideilor — și să ignoreze aspectele, de asemenea importante, legate de funcția expresivă a mijloacelor lingvistice și stilistice utilizate în realizarea acestei creații”. Aceasta cere desigur o pregătire deosebită și B. Cazacu respinge metoda lingvistică îngustă în cercetarea limbii și opereii unui scriitor promovată, de pildă, de Ch. Bally, insistînd pentru o metodologie modernă în linia lui Giacomo Devoto, V. V. Vinogradov și R. Jakobson, cu acesta din urmă semînd împreună un studiu intitulat: analyse du poème „Revedere” de M. Eminescu (în Cahiers de linguistique théorique et appliquée, 1962, p. 47—63). Dacă de la N. Carotjan, B. Cazacu a rămas cu pasiunea pentru literatura română veche (vezi vol. Pagini de limbă și literatură română veche, texte alese, prefată și note București 1964), prin Ovid Densusianu și Al. Rosetti și-a format concepția de abordare a limbii literaturii artistice, concepție cu o audiență internațională, comunicările sale fiind remarcate la diferite congrese de specialitate, anul acesta, de exemplu, la al X-lea Congres al Federației de limbi și literaturi moderne, la Strassbourg.

STANCU ILIN

e. lovinescu

(Urmare din pag. 1)

lata de aramă, fie percepția artistică, selectivă și stilizată o cauză, ce rămîne încă să fie precizată, îi ducea ineluctabil condeiul la portretura clasică ca și la o memorialistică scură, acidă, ușor mitozotropică.

Dar criticul literar se dovedește cu deosebire neîntrecut. Nici unul dintre înțaiși sau urmași nu are puterea de percepție a observării critice și a formulării ei. El este unic la noi prin capacitatea de a cuprinde în fraza cea mai economic restrînsă personalități oricît de arborescente. Prin limpezime, proprietate și concizie întînd chiar cînd scrierile lui de obicei dens și lapidar i se eliberează în largimi și botituri sintactice, ca în ultima perioadă de activitate, marele critic a dat stilului studiilor literare, între Măiorescu și Călinescu, o altă vîrstă a maturității lui.

Criticul următorii au profitat cu toții cel puțin în cite un fel de pe urma exemplarității stilului lovinescian. Căci E. Lovinescu este oricum, măturisist, nemăturisist, sau renegeat, părintele strălucitei generații de critici interbelici, din care nu sînt puține care au putut susține, cum erau sortiți, cultura socialistă, dar cei mai mulți au ajutat-o și o ajută în aspirațiile ei de universalizare, comandament cert al culturii

române actuale. Acești critici sînt chiar aceia care, formați de etica și estetica lovinesciană, reușiseră din afara Universității, ca și maestrul lor, să direcționeze gustul public și cultura noastră literară între cîte două războaie mondiale. Iar prin aceștia, E. Lovinescu este rădăcina comună a tuturor vîrstarelor critice contemporane, nici una nefînd care să nu ducă mai departe la imunitate cel puțin una din direcțiile concepțiilor sale critice.

Așa ne apare E. Lovinescu, văzut cu ochii viitorului cel mai îndepărtat. Am scris cîndva că acest mare critic nu putea fi mîhnit, în condiția durabilității lui, de neîmpliniri sociale, care de fapt, cu oricîte suferinți omenești, explicabile, l-au îndemnat să-și arunciasse peste contemporani și peste o posteritate imediată destinul propriu.

Nu, E. Lovinescu nu era, cum și l-au închipuit mulți, un om trist. El știa prea bine că sînt alergători, care cîștigă la o sută de metri și nu se intrîntă văzîndu-și cîștigînd, fîndîc personal se află într-o cursă lungă, nelncehată. În viitorul, din care îl privim acum, cînd ar fi împlinit vîrstă de optzeci și cinci de ani, despre unii „sușii” nici nu se va mai vorbi, în timp ce ei învaitează, crescînd, către finala maratonului său.

pe-o frunză de chiparos

Trecem prin istoria dens rînduit într-un muzeu. Întîlnim „naturile fantastice și veleitare” ale unor oameni pierși, loviți de ambiții netărmurite, pierduți în imensitatea anotimpurilor. Monedele unui tezaur, totii cei 136 imperiali din secolul al doilea, trezesc amintirea unui vers uitat (Cistigul... Epopee de-atîtea mii de ani / Divină Comedie avînd ca titlu: bani). Lucele romane sînt asemenea oșenitelor... „înșirate fără suflet, moaste unse cu untdelemn” ca într-o poveste, și ea prea de demult. O diplomă militară din anul 133. Bronzul confirmă identitatea unui militar; soldatul Sepenestus Cerno din cohorta I Britanica depune o mărturie milenară — împărțirea Daciei în trei provincii a avut loc la o dată anterioară celei cunoscute (138 e.n.) Tiparele de turtă dulce cu măstrele lălele tăiate în lemn au graiul gingășiei omenești. Seria de acte este completă. Mai înțai zbuiciumul. Actele dominium, apoi philaria protocolaris — hîrtiile oficiale, seria se încheie, asemenea unui ciclu de viață cu atele funerale. Dreptul regalian al sării ajunge în muzeu ca un vuet subteran. Multiplele ciocane cu coadă din lemn de cires „căror stînea le răspunde / cad pe-al sării stei de piatră” și recad... La 8 mai 1923 regele Sigismund ordonă fiilor banului Losonți să nu împiedice plutășii din Dej în folosirea liberă a pădurilor aparținînd cetății Ciceu. Pădurea ajunge însă în stăpînire familială acum Banfi — Losonți și dejenii se plîng la stăpînire. Regele din nou poruncește (25 iulie 1429) cămărașilor Ioan și Mihail Iact să nu îngăduie vice-cămărașului „a lua măsuri împotriva tăletorilor de sare” iar plutășii „să-și mențină drepturile” în codrii bătrîni ai Ciceului. Drepturile acestea mereu înnoite și mereu călcate fuseseră stabilite încă odată la 14 august 1406 cînd Pipa de Ozara, comite suprem al cămărașilor de sare, ajunge la înțelegere cu cărăușii în privința costului sării transportate de la Ocna Dejului la Tokay prin Satu Mare. (Sarea se transporta pe Someș iar cînd apa rîului era înghețată, locul plutelor era luat de săni. Drumul se scurta prin Olpreț, Șimleul Silvaniei și Sălcea). Conscriptiile urbariale (7 aprilie 1729 și 18 aprilie 1737) vorbesc de înșulnii (iobagi, jeleri), de drabașii (un fel de panduri) și sclopetași (pușcași). Un document din 25 iulie 1593 atestă că Savu Lucaci „se vinde iobag pe veci împreună cu pruncii săi, orasului...” Timpuran Gheorghe, fiul iobagului Timpuran Petre din Nicula se călugărește în Moldova. Iacob Istrati, fiul iobagului Iacob Ioan din Vima Mare trace în Moldova ca să învețe școlă românească. Din zilele cele de pe urma ale viteazului Mihai, vine porunca lui Ștefan Ciakli. El trimite în tabăra de la Turda o parte din soldații iar cealaltă parte o îndreaptă la Gherla pentru că la 2 septembrie 1600, „stările și ordinele din Transilvania cer orășului să le sprijine în lupta împotriva lui Mihai”. Jumătate de secol mai tîrziu, la 16 aprilie 1653, se face o ascultare de opt martori. Trebuie să se arate că iobagi fugiti Achim și Ioan Oros care se găseau pe moșia Apafi sînt iobagi fugiti din Ceatan. Iată și decretul 600 din 29 ianuarie 1765: stabilește răsplată celor șapte

locuitorii din Albac care au prins pe Horia și Cloșca. E o bezna fierbinte, densă și plină de rușine... Drumurile, văzduhul somnolent, înghețat și pustiu pe valea Someșului, zăpada gres, încremențată pe Tibles, mai păstrează amintirea cumpănită trădării... Un alt ordin (3150 din 28 aprilie) interzice moscoviților să vîndă iocane. Întîlnim

și numele unui iobag pictor. E vorba de Vasile Zugravu din Hășdate.

Toba primăriei are pielea spartă. Ciocanul de zidar slujise în 1896 la asezarea pietrei de temelie a liceului Petru Maior, de azi. Evocă lumea mîcraoară a zidarilor din acest oras; lada breslei cizmarilor — trufia dauirată a unei inelctniciri apăsătoare.

„...Toate-s „nălucl din vechime”. Și printre atîtea cabule și arme, manu-scrise și peceți și frînturi de piatră aici, la talpa unui perete, înlînim o marmură cioplită. Piatra înfășoară dorința care iau chipul unei tinere despletite. Sint gata să plenească în lăpșă ca păstăile, cuprinse de o neliniște strecurată pînă și în piatră și mîngîiată de un vînt frăgînt, cerînd odihnă, cum întîlnisem pe șeaurile de pe Someș. Un nud de piatră albă.

A fost adus de țărani din Luna. Ne vom întrebă desigur ce este drumul acesta din comuna Hășdate între dealurile Someșului pînă la muzeul rațional din Gherla. Și am putea răspunde că poate fi socotit drept drumul unei ascensiuni morale dacă vrem, sau al unei oaze, în care adăstă din totdeauna sentimentele curate și foarte delicate ale țărănilor someșeni în mijlocul unor furtuni de vrăjmășie și nu de puține ori de încercare a ceea ce este omeneș. Înțelegi mai bine, poate, de ce nu s-a sîns portul și cîntecul, mai repede în aceste locuri decît în altele. Drumul la muzeu vestește o umanitate nouă, mai spirituală prin gestul țărănilor de a salva statuia. Puritatea sufletului lor s-a ridicat astfel învingătoare după furtunile războiului și acelea din zilele reformei agrare promulgate la 23 martie 1945.

Făcuseră parte, țărani care purtașeau statuia la muzeu, poate din comitatele țărănești. Preluaseră domeniul întregi, înfăptușeau reforma agrară. Statuia rătăcise prin curtea vechiului domeniului la lui Pordea. Și azi marmura asta albă, tocmită la tăceri de muzeu, trupul gol de fată ca un estuar de sensualitate, are legenda ei. Țărani l-au furiat-o. Astfel se spune că fiica unuia dintre moșierii locului, poate fi a lui Gigofolvi Istvan, sau a lui Teleki Adam, a lui Gheorghe Pordea sau chiar a lui Stoica, groful slujit de năpraznicul vîtaf Gheorghe Bacu — așadar ar fi putut fi oricărui dintre ei. În Moartea lui Dante aduce propria sa imagine, a unei naturi din cale afară de voluntară. Nu putea să lase Macedonski un testament mai desăvîșit ca acesta în care „numai voința, deprinderea, studiul, îndrumarea sentimentului ce vibrează sufletul fiicăruia. În echilibrul nou al acestor meleguri, ca și în Thallasa... pe lingă ziuă se alătură noaptea, pe lingă lumină, întinericul, pe lingă căldură, frigul, pe lingă rău, se așează spunem noi, ca întodeuna, binele”. Timpul este împărțit și el în patru. O parte e lăsată sămăririi și nașterii, mortii o parte, și alta — vieții. Și amintirii. Muzeul evocă aceste anotimpuri ale pămîntului, învîrtîndu-se și astăzi, poate ceva mai vesel în tovarășia satelitelor artificiale, în marea lor expediție de cucerire a „hăului ursuz” macedonskian. Este crezul naturii voluntare, nu numai al poetului ci al omerniții însăși. Și nu-i găsim lui Macedonski altă piatră cioplită la căpătîi în afara nudului al despletit, azi izvor de legendă pe valea Someșului, și zîcînd în curtea muzeului, printre atîtea vestigii romane; un obiect de artă neidentificat, deși poartă o semnătură și o dată. În defoință cine e Savargin?

DAN BĂJENARU: „La adunare” (detaliu)

ROMULUS ZAHARIA

grafica publicitară, între expoziție și stradă

Întinirile publicului cu arta frumoasă au încetat de mult a fi corolarul exclusiv al interioarelor de casă, de vechi citorie ori de pînă-cotecă. Plastica monumentală, de pildă, subliniază în contextul vieții noastre diurne înălțări și statornicii, de spirit și faptă, prin care ne definim și ne justificăm în timp. Dar nu mai cu monumentele, statuile, finitunile, mozaicurile și frescele penetrația acestor arte în viața afectivă a individului social, a colectivității, nu încetează cituși de puțin. Sporirea, să zicem, a numărului de busturi plasate în scuaruri nu va înnoțea niciodată — pe măsura scondată — față unui oraș, aflat vremea plastică diurnă a acestuia, haina sa de lumină, reclame și afișe va oferi ochilor imagini grotesti, lipsite de gust și decență. Subînțeleasă, funcționalitatea decorativii urbane și, indirect, a graficii publicitare, reiese limpede din înșeși ofensiva în cotidian ale legilor armoniei, ale esteticului. Prilej optim de familiarizare, la un anumit nivel intelectual, a opiniei publice cu un conținut calitativ, pe care îl girează și-l prefațează, aceste domenii ale plastice contemporane se bucură de o sporită considerare mai ales din partea artiștilor, dar și din partea unor factori-cheie în vehicularea amintitului „frumos cotidian”.

Expoziția anuală de grafică publicitară, a cărei deschidere are loc azi, înmănușează un număr considerabil de lucrări destinate unui gen care, din păcate, a generat uneori, mai anii trecuți, destule rebuții. Constituindu-se ca gen major prin aportul unor graficieni, scenografi și decoratori de certă valoare, ceea ce odată era considerat ca simplă „reclamă”, „ambalaj” ori „afiș”, ambiționează și reușește nu doar o dată simbioza cu metafora sugestivă, sublinierea pregnantă a sensurilor. Așa cum se infățșează înaintea de a vedea lumina zidurilor, magazinelor sau a panourilor de afișaj, lucrările — expuse pe un fond de scindură în sala „Onesti” — conduc nu o dată la reflecție. În ciuda ezitărilor și impreciziilor, tendința spre realizarea unui dialog viu cu publicul se definește astfel tot mai pregnant, dincolo de zona dezideratului.

Expoziția ca atare, urmează altora, bogate ele însele în sugestii. Nescuturat încă pe deplin de un anumit balast demonstrativ, genul tinde spre

o autonomie plurivalentă. Aliată cu tehnica, arta graficii are toate șansele să epureze stridența, lipsa de gust ce se mai infiltrează adesea, de la afișul de spectacol pînă la eticheta, să zicem, a vinurilor selecționate. Învăluit grafic prin valențe posibile de decență, dacă nu de frumusețe, un univers divers, cu infinite resurse asociative, se încredințează astăzi plasticianului cu toată generozitatea. Condiția calității nu ține însă de valoarea materială a produsului. Coperța posibilă, pe care o sugerează o asemenea grafică, conține ea însăși o semnificativă recomandare. Invitația neutră, spre respectul conținut, e un nons-sens. Ca să ne convingă pe noi, graficianul ne demonstrează că a fost el însuși convins de conținutul respectiv.

Unii încearcă rezumatul conștiințios. De aici — supraaglomerarea imaginii. Mai eficiente apar procedeele guvernate de simplitate, de sublinierea unei laturi semnificative. Sub raport tehnic, acumulările sînt convingătoare. Intervin însă uneori inexplorabile „stosuri”, anume concesii cerute de imperturbabile oficii de comandă. Dacă formatul de 70x100 cm, al hirtiei tipografice, explică oarecum repetarea dimensiunilor, rămîn neînțelese filtrele prin care în mod constant răzbat spre tiraje de masă lucrări superficiale, ultra-șablonizate. Dacă, în domeniul mapelor pentru discursi, „Electrecord”-ul s-a bizuit pe ajutorul competent al unor artiști plastici, dacă de asemenea Camera de Comerț a înțeles mai degrabă ca alții marea utilitate a unei grafice adecvate, apare de neînțeles cum O.N.T.-ul, cinematografia, televiziunea și altele alte instituții culturale ori economice manifestă încă o anumită reținere în promovarea unei arte publicitare autentice.

Nu ne-am propus în aceste rânduri să analizăm nici calitatea grafică a anunșurilor plasate pe mîile de panouri de afișaj ale orașelor noastre, nici stingăcia rubricii respective, să zicem, din emisiunile televiziunii.

Ne-am îngădui doar a atrage atenția că binecunoscuta expresie „puterea de înțelegere a românului” are astăzi o acoperire ce n-ar trebui să ne lase insensibili la zimbetul îngăduitor cu care sînt primite atîtea alte stingăcii grafice. Vechea judecată că omul de pe stradă nu înțelege subtextul unei metafore grafice mai guvernează probabil prin cine

știe ce birouri de consilieri. Afișe de o disinsă sobrietate și expresivitate, precum Grafica Publicitară 1966 (Ion Oraveanu), precum Sighișoara (Gh. Rosu), TAROM (Pirior), Combateii fumului (Molnar), C.E.C. (Mitrici), adăugîndu-se fondului nelălos al anterioarei expoziții similare, le solicită acestora, de pe acum, acordul în vederea drumului ce îl au de străbătut spre ochii publicului.

Persistenta butadei grafice, ca și a unor clișee (C.E.C. — automobil, avion — pasăre, fantomă — pistoale etc.) indică desigur ezitări în privința substratului valoric. Cîteodată însă, modalități grafice perimate se înviorează neașteptat (Alba Lux — M. Grosu), în timp ce compoziția „de idei” eșuează printr-o totală inadecvare la conținut. Astfel, piesa Moartea unui artist ne e recomandată pur și simplu prin amprentele a două mîini, plus ale unei tălpi goale, aplicate deasupra unei claviaturi, care mai sugerează și o pasăre în cădere. Aceeși tentație a graficei „Western” pare a-l domina și pe fericitul autor al afișului Cu cine să mă bat, în care doi ochi măriti a frămîntare lăuntrică și cîteva glezne agitate sugerează mai degrabă o dispută de judo decît o dezbateră etică, precum intenționase probabil dramaturgul.

Confuzia de termeni și echivalențe mai domnește din păcate în mîntea unor graficieni, culminînd se pare cu reclama întreprinderii Fruct-export (prin care trimitem străinătății savuroasele mere românești în chip de... moacă a Sfîntului S. Templar, de a cărui popularitate în țările importatoare respective avem toate motivele să ne îndoim). În ciuda unor asemenea scaderi, expoziția — mult mai diversă decît pot sugera aceste rînduri — ne întărește convingerea că în domeniul graficii publicitare se investește pe zi ce trece o tot mai elevată fantezie, un spirit deductiv tot mai nuanțat. „Nici un pictor nu și-a visat o galerie mai vastă, mai vibrantă, decît marile străzi și vitrinele orașelor, în care există toate posibilitățile de a se investi — cu dărnicie — bun gust, inspirație, patos publicitar”. Sînt cuvintele președintelui juriului, cunoscutului grafician Vicentiu Grigorescu, cuvinte la care am fi bucuroși să subscriem într-un sulțet cu factorii răspunzători de propagarea frumosului cotidian.

MIHAI NEGULESCU

FLORIN CIUBOTARU: „Muzică” (gravură)

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

funcționarul de la domeniul de petre locusteanu

Deși Rebreanu se considera îndreptățit, la premiera farsei „Nevasta lui Cercelus” — „să așteptăm de la D-sa, lucruri mult mai bune”, Petre Locusteanu n-a dat, în teatru, altceva decît „Funcționarul de la Domeniul”, adică tot o farsă, scrisă cu mijloacele unui foiletonist cu vervă. Călinescu nu-l trece în Istoria literaturii române, și scriind despre Al Cazaban zice că acesta „nu e un scriitor ci un bun foiletonist ca și Locusteanu, cu repeziunea de condei și cu anumite mușcătură satirică”.

Nici Lovinescu nu-i acordă atenție în Istoria literaturii române contemporane. Gazetarul de epocă, a rămas asadar în spațiul unor speranțe neimplinite, sub raport scriitoricesc, cu toate promisiunile conținute chiar și în volumule de așa zisă proză, mai curînd crochiuri pe care verva singură și o oarecare aciditate satirică nu le-au putut salva. Se pare, după cum reiese din măturile și regretele contemporanilor, că era un povestitor oral excelent, împrumutînd mult din atmosfera miticisimului.

În orice caz, decenii destule, nimeni nu s-a gîndit la el mai serios, și cu atît mai mult la el ca dramaturg. Ideea de a-l juca azi, nu pulea deci să nu se asocieze cu, hai să zicem, riscul. Poate că tocmai de aceea autorul spectacolului de la Ploiești, Harry Eliad, a simțit nevoia unor adăugiri la text și a făcut apel la unele proze, ba mai mult, la cuplete scrise de un contemporan cu noi, pe nume Sandu Anastasescu — (poate din

localitate, adică de la Ploiești). În sfîrșit, dacă replicile, cite ori fi, adăogate textului ce-i revenea eroului — P. Popescu Piscifling — nu sînt de nejustificat, ba dimpotrivă, și prezența lor nu supără, cupletele lui Anastasescu mimîndu-l pe Locusteanu și oarecum parodiînd presa epocii, sînt de cele mai multe ori, sub Locusteanu însuși, altelei ceva între Tănase și epigonii lui neinspirati.

Dar spectacolul nu e rău gîndit de H. Eliad, cu acel prolog de revistă reconstituind atmosfera epocii, după cum nu e rău gîndit epilogul, văzut în același chip. Cupletele ca și muzica, aceasta din urmă cînd nu împrumută ritmuri de azi pentru a accentua intențiile de actualizare ale cupletelor, ar fi fost și ele în sprijinul ideii regizorale mai mult, dacă ar fi egalat cel puțin verva lui Locusteanu. Vasăzică ni se oferă o farsă de epocă ornată cu muzică și cuplete, un spectacol fără gen, dar înclinînd spre estradă. Dar așa cum e. spectacolul nu e chiar rău, ba uneori amuzant, atunci cînd intențiile se traduc artistic deplin. Așa zice că directorul de scenă se dovedește ingenios, fantezia sa fiind nu o dată de bun gust, și înțelegem unde a vrut să bată. Scriînd despre premiera piesei, la 15 februarie 1911, un cronicar, care și el regreta că Locusteanu ancorează în farsă, credîndu-l capabil de lucruri mai mari, zicea că artiștii „Miculescu, Liciu, Soreanu,

Toneanu, Achil, precum și doamnele Ciucurescu, Mărculescu, Mihăilescu, Zimniceanu, (ce distribuție !!!) au jucat fără jenă și cu multă vervă”.

Cu multă vervă au jucat și actorii de azi, și unii din ei chiar cu jenă, păstrîndu-se în limitele unei eleganțe impuse de regizor spectacolului în general. E un spectacol curat în ansamblu, și indicațiile direcției de scenă sînt foarte bune pentru ce și-a propus. Că unii actori ca de pildă, Vera Varzapov, Gaby Ospeteanu sau Marieta Luca Cirlan au mizat mai mult pe agitație, asta s-a văzut și s-a răsfrînt nedorit. Dar tinerii actori, Nicolae Dinică (Flaimuc) și Valeriu Popescu(Jari) au fost în majoritatea cazurilor convinși că trebuie să servească spectacolul cu eleganța presupusă și se dovedesc înzestrați. Într-un rol de jupin Dumitrache mai cumeceada, semănînd cu interpretul său Al. Giugariu, a fost bun Ion Angheliescu Moreni. Mari promisiuni ne-a făcut Aristida Teică în P. Popescu Piscifling, în sensul că ne-a convins de virtuți actoricești deosebite. El a jucat serios, cu credință, — înțelegînd că un text parodic nu mai trebuie parodiat și în interpretare, hazul și sensul satiric reieșind numai atunci cînd, evitînd supralicitările exterioare, evocă personajul. Se așteaptă mult de la acest actor.

Foarte ingenioase decorațiile lui Vintilă Făcăianu și de o ironie plină de eleganță, izbucite și costumele Irinei Borovski.

muzică

disc de muzică contemporană românească

Tiberiu Olah: „Coloana fără sfîrșit”; Theodor Grigoriu: „Vis cosmic”; Ștefan Niculescu: „Scene”; Cornel Țăranu: „Simetrii”.

Nu înțiplătoare pare a fi alegerea acestor patru lucrări simfonice reunite în recentul disc de muzică contemporană românească. Parcurînd această scurtă antologie, ce înmănușează creații ale unor compozitori de mare talent, care s-au afirmat în cursul ultimilor zece ani, poți lua contact cu cîteva din ideile și formele pe care le îmbracă arta noastră muzicală contemporană. Toate sînt lucrări relativ recente, de maturitate stilistică, scrise sub semnul unei expresivități aparte, cu orientări inedite, îndrăznețe, integrate subtil unui spirit național, care au dobîndit succese în diferite prezentări publice.

La Tiberiu Olah ca și la ceilalți compozitori, plămînire muzicii necesită un proces de elaborare inde-

lungată, de concentrare asiduă, fiecare creație nouă reprezentînd un real pas cîștigat către marea artă. În Coloana fără sfîrșit realizînd o transpunere muzicală a implicațiilor filozofice pe care le prezintă momentul sculptural al lui Constantin Brăncuși, pornind de la un concept modal evaluat de fond popular și o gîndire polifonic-orchestrală din cele mai noi, Tiberiu Olah săvîrșește o sinteză personală, interesantă, nu îdîșită din cadrele spirituale ce definesc felul de a fi al muzicii românești.

La Festivalul de muzică contemporană „Toamnă la Varșovia” de acum un an, împreună cu „Arcade” de Aurel Stroe și Simfonii pentru 15 soliști de Ștefan Niculescu, lucrarea lui T. Olah a fost primită cu deosebit entuziasm. Înregistrarea lucrării pe disc, beneficiază de o interpretare justă, adecvată stilistic, entuziasmul propagator al muzicii românești, dirijorul Iosif Conta, dovedînd și de data aceasta ca și la prima au-

dijie a piesei o înțelegere intimă a partiturii, o înțuiție fină a pulsului ei. În plus, o priză sonoră izbită a discului, pune în valoare dinamica largă de cele mai fine pînă la cele mai masive sonorități.

Theodor Grigoriu este la rîndul său un compozitor dintre cei mai originali și experimentați. Marea public cunoaște mai mult creațiile sale din domeniul muzicii de scenă și film. Palmareșul său artistic însușează numeroase din producțiile noastre cinematografice: Erupția, Codin, Pădurea spinzurăților, Neamul Șoimăreștilor etc. Alături de alte lucrări de cameră și simfonice între care, piesa de mare măiestrie Omagiu lui Enescu ocupă un loc de prim plan, compozitorul Th. Grigoriu a dat la iveală, o lucrare concepută încă din 1959, intitulată Vis cosmic care pare a fi cea o interesantă creație.

Folosînd un limbaj muzical adecvat, foarte modern, autorul reușește să prezinte cu reală forță sugestivă imaginea poetică a visului cosmic ce stă-

pinește de atîta timp conștiința și imaginația umană. Ca arhitectonică, lucrarea este concepută pe două planuri: unul tematic, altul de atmosferă, coloristic, care se împletesc continuu, într-un flux tumultuos, instrumentele de suflat, cele de percuție și vocea solistă de tenor, vox humana, sugerînd prin intonații ostinate imaginea feerică a înălțimilor spațiale. Toată piesa este concepută ca o flotă sonoră, în valuri aeriene, amețitoare, imponderabile, apropiînd prin ceva de specificul de sugereare al artei cinematografice.

Interpretarea și înregistrarea pun în relief toate aceste calități ale muzicii.

Construcțiile muzicale ale lui Ștefan Niculescu, organizările sale, oricît ar părea de consolidate matematic, nu exclud însă puterea de impresionabilitate lirică, uneori amplificată pînă la accente dramatice. Creațiile lui Ștefan Niculescu impun nu numai prin conținutul lor emoțional, de idei, ci tot alt, prin ineditul formei de exprimare, prin arhitectonica lor micro-muzicală, minuțioasă și aparte. Deși exprimă cîteodată o stare de spirit analogă unui aer oscilant, de pildă, „Invențiuni pentru clarinet și pian” sau, „Simfonii pentru 15 soliști” unde se poate senza aceeași stare de densitate interiorizată a expresiei, în alte lucrări Cantata I, Cantata II, Scene, muzica este de o mare plasticitate, căpătînd chiar un caracter ilustrativ.

Scene — este o suită de piese scrise pentru o formație de cameră. Își are originea în muzica la spectacolul cu piesa pentru păpuși Cartea cu

Apolodor de Gelu Naum, pe care Ștefan Niculescu a compus-o în 1962. Tot în același an, în cadrul „Festivalului de păpuși și marionete de la Varșovia”, ansamblul teatrului „Tănăraș”, prezentînd Cartea cu Apolodor a cîștigat o înaltă distincție.

Compozitorul a restructurat momentele din muzica acestui spectacol și a alcătuit suita Scene, care prin specificul ei ușor comic, viu colorat, jucăuș, adesea liric, ca un mozaic de ritmuri și jocuri timbrale, poate fi considerată una din lucrările de deosebită fantezie ale lui Ștefan Niculescu.

Simetrii — ultima piesă de pe disc aparține tinărului compozitor clujean Cornel Țăranu. Factura muzicală a compozitorului robust și lapidar se exprimă totdeauna în forme riguroase, în construcții muzicale echilibrate, de factură dramatică.

Lucrarea de față așa după cum sugerează și titlul, este compusă pe baza principiului simetriei. Organizarea savantă a materialului muzical pe baza acestui principiu dă lucrării un caracter auster, s-ar putea spune clasic, creînd tensiuni ce se confruntă cu luminozitate caldă. În contextul creației compozitorului piesei Simetrii încununează strădanii unui frumos drum ascendent ce se prevestea aducător de surprize.

Muzica cuprinsă în acest disc este fără îndoială una din dovezile certe ale valorii înalte a compozisticii românești, a vitalității ei viguroase, a plurivalențelor creației naționale.

IANCU DUMITRESCU

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI
(redactor-șef adjunct)
I. D. BALAN
(redactor-șef adjunct)
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINU SĂRARU
(secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.

ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.

Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an.

Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Școlilor.